

Utvalg for museum og forskning

Vilje til forskning

- museumsforskning i Norge i det 21. århundre

Rapport

Innhold

Kapittel 1	5
1.1 Bakgrunn og utvalgets sammensetning	5
1.2 Utvalgets forståelse av mandatet	6
1.3 Om arbeidet	8
1.4 Utvalgets anbefalinger til tiltak	9
2.1 Forskningsbegrepet	11
2.2 Om et allment forskningsbegrep	11
2.3 Museene og forskningsbegrepet	13
2.4. Museum og særlige forutsetninger for forskning - museumsforskning	14
2.5 Formelle kriterier og kriterier for finansiering av forskning	16
2.6 Utvalgets vurderinger	18
Kapittel 3	19
3.1 Forskning i det norske museumslandskapet	19
3.2 Universitetsmuseenes utvikling	21
3.3 Forskning i museer under Kulturdepartementet	24
3.4 Betingelser for forskning	27
3.5 Samarbeid og faglige nettverk	29
3.6 Utvalgets vurderinger	32
Kapittel 4	36
4.1 Virkemidler for museumsforskning	36
4.2 Grunnbevilgning og rapportering for museer under Kulturdepartementet	37
4.3 Særskilte satsinger på forskning i regi av Norsk kulturråd	39
4.4 Kunnskapsdepartementet og Norges forskningsråd	40
4.5 Annen ekstern finansiering	43
4.6 Kompetanseheving og synliggjøring	44
4.7 Virkemidler for museumsforskning i Sverige og Danmark	46
4.8 Utvalgets vurderinger	49
Kapittel 5	52
5.1 Utvalgets anbefalinger	52
5.2 Hvilke institusjoner skal forske?	53
5.3 Rekruttering	54
5.4 Samarbeid	56
5.5 Universitetsmuseenes rolle	58
5.6 Tiltak gjennom styringsdialog og forvaltning	59

Referanser 62

Kapittel 1

1.1 Bakgrunn og utvalgets sammensetning

Kulturdepartementet skal i løpet av våren 2021 legge fram en museumsmelding for Stortinget. Meldingen skal gjennomgå situasjonen for museumssektoren, inkludert de samiske museene, i lys av museumsreformen, og drøfte framtidsutfordringer og -muligheter for museene. Forskning er en del av museenes kjerneoppgaver, men er et område som også oppleves utfordrende for mange museer å innfri på. I forbindelse med meldingsarbeidet ble det derfor satt ned et utvalg som fikk i oppgave å se nærmere på hvordan forskningen i museene kan styrkes og sikres et høyt nivå framover. Utvalget ble bedt om å komme med anbefalinger og forslag til tiltak som kan iverksettes over tid og følgende spørsmål ble lagt til grunn for arbeidet:

- Hva skal til for å styrke museene som forskende institusjoner de neste tretti årene?
- Hvilke forskningspolitiske tiltak er i dag tilrettelagt for museenes forskningsarbeid og hvordan kan disse eventuelt bedres?
- Hvilke tiltak kan stimulere til mer forskningssamarbeid mellom universiteter og høyskoler og forskere ved arkiv, biblioteker og museer.
- Hvordan legge til rette for at forskningen stimuleres fra museene selv, og hvordan bidra til at museene prioriterer og bygger opp under forskningsaktivitet internt?
- I hvilken grad bidrar museenes forskning til dets øvrige virksomhetsområder?
- Hvordan legge til rette for at museenes kunnskapsutvikling i arbeidet med ulike typer publikasjoner i større grad også når relevante akademiske fagdiskurser og debatter?
- Hvordan kan universitetsmuseenes innretning og nærhet til infrastruktur for forskning bidra til å styrke forskningen i sektoren som helhet?
- Hvordan kan forskning på museenes formidling styrkes?

Utvalget har vært ledet av professor i museologi **Brita Brenna** og bestått av:

Ketil Gjølme Andersen, førstekonservator, Norsk Teknisk Museum

Hans Dam Christiansen, professor, Københavns Universitet

Trude A. Fonneland, professor, Norges arktiske universitetsmuseum.

Håkon Glørstad, direktør, Kulturhistorisk museum

Helene Larsson Pousette, Ansvarlig for samlinger, forskning og progressiv arkivering, Stockholm Kvinnohistoriska

Hallfrid Velure, seniorrådgiver i Kulturdepartementet, har vært utvalgets sekretær.

Dette er utvalgets rapport.

1.2 Utvalgets forståelse av mandatet

Mandatets premiss er at forskningen ved museene må styrkes. Utvalget har tolket dette dithen at denne situasjonen først og fremst er gjeldende for de museene som får tilskudd fra Kulturdepartementet. Det vil ikke uten videre være en virkelighetsbeskrivelse som for eksempel deles av universitetsmuseene.¹ Forvaltningen av museumslandskapet i Norge er spredt over flere fagdepartementer og forvaltningsnivåer som ikke har en felles overbyggende museumspolitikk. Når vi snakker om den norske museumspolitikken, er dette derfor i all hovedsak snakk om politikken som føres overfor de museene som får sitt statlige tilskudd fra Kulturdepartementet, med tilhørende føringer og rapporteringskrav, hvor forskning inngår. Disse museene vil i det følgende omtales som KUD-museene og de fleste av dem inngår i det nasjonale museumsnettverket. Andre museum forvaltes på andre måter. Dette gjelder universitetsmuseene som er en del av universitetsstrukturen og dermed underlagt Kunnskapsdepartementet. Det gjelder også diverse etatsmuseum, som Jernbanemuseet, Veimuseet og Justismuseet. Disse er underlagt respektive fagdepartement og fagetater. Noen tidligere etatsmuseer, som Medisinsk museum og Telemuseet får også bevilgninger fra fagdepartementer, men er konsolidert med museum i det nasjonale museumsnettverket og dermed i større grad i styringslinjen til Kulturdepartementet. Det gjelder videre de samiske museene, som er underlagt Sametinget og får sine krav og føringer derfra. I tillegg finnes det en rekke museum som ikke får statlige bevilgninger, men forvaltes på regionalt og lokalt nivå, for eksempel Munchmuseet i Oslo.

KUD-museene har forskning som en eksplisitt føring i sine tilskuddsbrev fra departementet. Etatsmuseene har andre typer føringer og formuleringer fra sine departementer, men etter museumsstatistikken å dømme, mange av de samme utfordringene knyttet til forskning som KUD-museene. Utvalget mener derfor at tiltakene som foreslås også vil være relevante for etatsmuseer og de samiske museene, gitt at utfordringene her synes å være mange av de samme som for KUD-museene. Tiltak for styrking av universitetsmuseene som forskende institusjoner har utvalget forutsatt ligger utenfor mandatet. Disse er, som del av universitetsstrukturen, knyttet til forskningspolitikken på en helt annen måte enn øvrige museer. Utvalgets fokus har slik i størst grad vært holdt på museene i det nasjonale museumsnettverket, vel vitende om at sektoren er større enn disse. Utvalget har ikke brukt mye tid på å innhente kunnskap om etatsmuseer og samiske museer utover det som finnes i eksisterende datamateriale. Universitetsmuseene er omtalt i den grad det er relevant for

¹ Se for eksempel Norges Forskningsråds evaluering av humanistisk forskning i Norge.

KUD-museene. Deres utvikling de siste femten årene, gjennom bevisste politiske grep og prioriteringer, har utvalget for eksempel funnet relevant i sin utforming av tiltak og virkemidler.

Utvalget har også tolket mandatet i lys av aktuelle diskusjoner som har gått både i sektoren og forvaltningen knyttet til museum og forskning. Gjennom tiår har det vært pågående diskusjoner, både i Norge og internasjonalt, om hvorvidt forskning i museum er noe annet enn annen forskning. Det har vært uttrykt en forståelse i sektoren av forskning i museene som noe annet og mer praksisnært enn tradisjonell akademisk forskning.² Andre har pekt på et tettere slektskap til kunstnerisk utviklingsarbeid. Også i utvalgets mandat heter det at "museumsforskning ikke nødvendigvis er bare det samme som annen forskning." Videre vises det i Humaniorameldingen til at behov for forskningsmidler som er tilpasset arkiv, biblioteker og museers egenart og kapasitet som forskningsinstitusjoner, skal vurderes, etter innspill gitt til meldingsarbeidet. Norges museumsforbund har ved flere anledninger ønsket et eget forskningsprogram for museene under Norges forskningsråd, for å heve forskningskompetansen og bidra til at museenes forskning blir mer synlig, samt at museene blir mer likeverdige forskningspartnere.³ Spørsmålene knyttet til museenes forskning versus annen forskning er ytterligere tydeliggjort de siste årene gjennom utvikling i forskningspolitikken, der Norges forskningsråd (NFR) har stilt krav til søknadsinstitusjoner som kun et fåtall museer kan leve opp til. Disse problemstillingene har også vært til stede i utvalgets forståelse av både behovet for å se nærmere på hvordan forskningen i museene kan styrkes, og vurderingen av tiltak for å få det til.

Hvorvidt alle museer bør forske er også et spørsmål som stilles med jevne mellomrom. Eksempelvis diskuteres dette i Telemarksforsknings rapport *Museum og samfunn*, der det tas til orde for en større differensiering av museenes oppgaver. I rapporten heter det:

Poenget kan i kortform formuleres som spørsmålet om alle museer skal forventes både å publisere fagfelleverdert forskning, være samfunnsaktuelle arenaer for debatt og dialog, være nyskapende analoge og digitale formidlere og ha høy kvalitet på forvaltning av egne samlinger. Vi tror at svaret på spørsmålet er nei. Det er for eksempel ikke gitt at alle museer skal drive med forskning (...) (s. 129).

Utvalgets ståsted har vært at forpliktelsen til forskning ved museene ikke kun ligger i føringer fra bevilgende myndigheter, men også i Norges tilslutning til ICOMs gjeldende museumsdefinisjon og regelverk. Utvalget har utarbeidet sine anbefalinger med utgangspunkt i dette, men med diskusjonen i mente. Noen spørsmål om hva som eventuelt

² Jf. Kulturrådets museumsundersøkelse, s. 7-8.

³ Blant annet i sitt innspill til statsbudsjettet 2019

vil være konsekvensen av at noen museer kobles fra forventningen om å forske har vært en del av utvalgets vurderinger. Ville for eksempel dette også innebære at de fritas for å jobbe med kunnskapsutvikling utfra vitenskapelige perspektiv? Hvorvidt vil koblingen til nyere forskning innenfor museets kjerneområder svekkes gjennom et slikt "fritak"? Og i hvilken grad risikerer man en sektor som på sikt blir delt mellom opplevelses- og sosialt engasjerte institusjoner på den ene siden og kunnskapsinstitusjoner på den andre?

Utvalget kommer tilbake til denne diskusjonen avslutningsvis, men mener at museenes posisjon som kunnskapsinstitusjoner vil få fornyet kraft framover. Dels handler dette om at i et samfunn med stor informasjonsflyt og informasjonstilgang, og mer uklare skiller mellom redaksjonelle og ikke-redaksjonelle nyheter, analyser og ytringer, er behovet for institusjoner som har tillit som faglig etterrettelige, stort. Museene forvalter slik tillit. Dels handler dette om at museenes kunnskaper om bærekraft og ressursutnyttelse, gjerne knyttet til immateriell kulturarv og handlingsbåren kunnskap, vil få fornyet aktualitet i en tid der samspill mellom kultur og natur er satt på dagsorden for alvor og der FNs bærekraftsmål forplikter både museene og samfunnet for øvrig. Dels handler dette også om at museenes arbeid er forankra i kunnskap om historiske og sosiale sammenhenger og utviklingstrekk og bør derfor kunne spille en særlig viktig rolle i å forstå og formidle samfunnsutviklingen på nyanserende måter, i en tid der fronter og konfliktlinjer ser ut til å bli mer polariserte. Museenes rolle som kunnskapsinstitusjoner er slik, etter utvalgets syn, enda mer sentral som samlende for museenes andre oppgaver og roller enn tidligere. Forskning og vitenskapelig fundert kunnskapsutvikling må være kjernen i denne utviklingen.

1.3 Om arbeidet.

Utvalget har hatt seks møter. Fem av dem helt eller delvis digitalt på grunn av koronasituasjonen som oppstod midt i arbeidsperioden. Av samme grunn ble utvalgets innleveringsfrist flyttet fra 1. juni til 1. september. På grunn av stram tidsramme har utvalget i all hovedsak lagt til grunn eksisterende kunnskapsgrunnlag og ikke hatt anledning til å innhente nye data utover intervjuer og samtaler med relevante aktører i sektoren. Kulturrådet har likevel blitt bedt om å sammenstille eksisterende data på nye måter, for eksempel når det gjelder innholdet i museenes rapporterte FoU-samarbeid. Forskningsrådet har også sammenstilt data over søknader fra og tildelinger til museer til bruk for utvalget.

Utvalget har hatt samtaler med:

Forskningsrådet ved Solbjørg Rauset

Forskerforbundet ved museer og kulturminnevern ved styreleder Kristian Rein fjord

Tidligere direktør ved Nordnorsk kunstmuseum Jeremie McGowan

Museumsforbundet ved leder Liv Ramskjær
Kulturrådets museumsseksjon ved Vigdis Sjelmo.

Utvalget har bedt om, og fått, skriftlige innspill fra:

Museumsforbundets seksjon for forskning ved leder Kristin Øye Gjerde
Arkeologisk museum i Stavanger ved direktør Ole Madsen.

I tillegg har utvalget gjort seg kjent med innspill til museumsmeldingen som berører spørsmålet om forskning, de av museenes forskningsplaner som er tilgjengelige på nett og relevante og aktuelle diskusjonstråder i sosiale medier, som facebookside Forskning i museene. Se ellers referanselisten.

1.4 Utvalgets anbefalinger til tiltak

Økonomiske tiltak:

- 15 stipendiathjemler til tverrinstitusjonell museumsforskning fases inn over tre år.
- Det etableres en eller flere forskerskoler for museumsforskning.
- 15 millioner kroner settes av årlig som søkbare midler til museumsforskning i fem år, til samarbeidsprosjekter mellom museumssektor og UH-sektor. Ordningen evalueres etter endt periode og oppskaleres om effekten er god.

Tiltak i museene:

- Museene utarbeider målrettede rekrutteringsplaner for forskningskompetanse.
- Museene jobber planmessig med organisering av forskningsarbeid i egen institusjon.
- Museene jobber målrettet med kvalitetssikring av forskning.
- Museene jobber målrettet med nettverksbygging og samarbeid rundt forskning internt så vel som eksternt med UH-sektoren.
- Museene prioriterer forskningskompetanse i ledelsen.

Tiltak i forvaltningen:

- Kulturdepartementet tar en aktiv rolle i forskningspolitikken sammen med Kunnskapsdepartementet overfor museumsforskningen.
- Kulturdepartementet utmeisler en helhetlig politikk overfor museene som forskende institusjoner.
- Kulturdepartementet og Kulturrådet utarbeider bedre måleindikatorer for museenes forskning.

- Kulturdepartementet og Kulturrådet etablerer bedre kvalitetssikringssystem rundt museenes forskning.
- Også ikke-akkrediterte museer må igjen kunne stå som samarbeidspartnere i forskningsprosjekt til Norges forskningsråd når søker er akkreditert.
- Vurdere alternative karriereløp for museumsforskning, sammen med museene.

Kapittel 2

2.1 Forskningsbegrepet

Når man skal diskutere museum og forskning må dette ses i lys av flere dimensjoner ved både forskning som praksis og forskning som begrep. Forskningsbegrepet kommer i mange varianter og peker på ulike ting. Dels peker det på en arbeidsmåte og en holdning til innsamling og håndtering av empiri og teori utvalgt og bearbeidet med utgangspunkt i vitenskapelige idealer. Dels handler det om formelle og uformelle strukturer for å ivareta slike praksiser for kunnskapsutvikling, for eksempel krav og formaliteter knyttet til å være forskningsinstitusjon eller å behandle forskningssøknader. Dels handler det om de innholdsmessige sidene av vitenskapelig praksis og kvaliteten på denne. Museene er kunnskapsinstitusjoner der forskning er en del av den museumsdefinisjonen det ofte vises til, nemlig ICOMs museumsdefinisjon⁴, og de har forskning som et eksplisitt krav i sine føringer fra bevilgende myndigheter. Det knytter museene til alle disse dimensjonene ved forskning. Videre har KUD-museene vært gjennom en museumsreform hvis mål har vært å styrke det faglige arbeidet og hvor forskning har blitt en indikator for hvordan denne utviklingen har gått. Hvilke forventninger som ligger til museum som forskende institusjoner og hvilke strukturelle grep som bygger opp under dette, er imidlertid uoversiktlig og vi vil i det følgende se litt nærmere på forskningsbegrepet, hvordan dette utspiller seg i museumspolitikken, samt hvordan forskning praktiseres i museene og henger sammen med museenes øvrige oppgaver, men også med et større vitenskapelig omland.

2.2 Om et allment forskningsbegrep

For å definere forskning vises det ofte til OECDs definisjon av forskning og utviklingsarbeid, også i museene. Denne definisjonen, hentet fra Frascatimanualen, er brukt for å kvantifisere og sammenlikne forskningsaktivitet i de europeiske landene. «Forskning og utvikling er kreativ virksomhet som utføres systematisk for å oppnå økt kunnskap – herunder kunnskap om mennesket, kultur og samfunn – og omfatter også bruken av ny eller eksisterende kunnskap til å finne nye anvendelser.»⁵

Det norske Statistisk sentralbyrå definerer på sin side forskning og utvikling på denne måten:

Både forskning og utviklingsarbeid (FoU) er kreativ virksomhet som utføres systematisk.
Forskning er systematisk arbeid for å skaffe til veie ny kunnskap. **Utviklingsarbeid** er

⁴ «Et museum er en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materielle og immaterielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed.»

⁵ <https://www.nifu.no/wp-content/uploads/2015/10/Frascatimanualen2002norsk.pdf>, s. 9

systematisk eller eksperimentelt arbeid som utnytter eksisterende kunnskap for å utvikle nye eller forbedrede materialer, produkter eller prosesser. FoU trenger ikke foregå i egne FoU-avdelinger, den kan også være organisert på andre måter eller som en del av foretakets øvrige aktiviteter. Det kan være vanskelig å skille FoU-aktivitet fra beslektet virksomhet. Viktige kriterier er at FoU skal inneholde et **nyhetselement** og at det er knyttet en viss form for **usikkerhet** til resultatet. Usikkerhet foreligger når løsningen på et problem ikke er åpenbar på forhånd, selv for en person med grunnleggende kunnskap på området. Resultatet bør også kunne reproduseres eller overføres til andre. Systematisk betyr at det er lagt en plan for aktiviteten.⁶

I den danske *Forskningsstrategi for kulturministeriets område* etableres et allment forskningsbegrep med tre overordnede dimensjoner: *Originalitet, transparens og gyldighet*. Museers forskning skal leve opp til “det almene forskningsbegreps krav om originalitet (at forskningen utvikler ny viden, innsikt og erkendelse), transparens (at der anvendes relevante metoder og teoridannelse) og gyldighet (at der redegøres for arbeidets forhold til relevante videnområder).” (s. 43).

I denne siste definisjonen er systematikk og usikkerhet to dimensjoner som ikke er tatt direkte med, men da Forskningsstrategien bygger på OECDs definisjon er usikkerheten implisitt. Vi vil derfor hevde at denne definisjonen er et svært godt utgangspunkt som et allment forskningsbegrep.

I tillegg kommer mer formelle kriterier som bestemmer hva som kan regnes som forskning. Dette er for eksempel krav til formell kompetanse hos deltakere og institusjoners organisatoriske innretninger og status/akkreditering. Rangering av publiseringskanaler brukes ofte som effektmål for å vurdere forskningsaktivitet og –kvalitet. Det bærende prinsippet er at spredningen av forskningsresultatene og standarden på granskningen av arbeidet gjort av ens fagfeller avgjør rangeringen av kanalene. Systemet har dreid både publiseringsaktiviteten og kvalitetsoppfatningen mot publiseringskanalenes rangering. Godkjenning av prosjektene hos forvaltere av regelverk og standarder for god forskning er også medvirkende til oppfattelsen av hvilke arbeidspraksiser og arbeider som anerkjennes som forskning.

OECDs definisjon av forskning omhandler forskning og utvikling sammen. Særlig relevant for museumssektoren er spørsmålet om forholdet mellom kunnskapsutvikling/kunnskapsproduksjon og forskning. Museene er kunnskapsinstitusjoner som både bevarer og skaper kunnskap på mangfoldige måter. I diskusjonen rundt forskning ved museene har et tilbakevendende spørsmål vært hvordan man skal kunne anerkjenne

⁶ <https://www.ssb.no/innrapportering/naeringsliv/attachment/349841?ts=1635e8032d0>

kunnskapsutvikling som sentralt for museene og samtidig si at bare noe av den praksisen kan anerkjennes som forskning. Dette er, etter utvalgets oppfatning en vanskelig grenseoppgang, fordi forskning ofte er forbundet med høyere status, tilgang til andre typer finansiering og samarbeidsflater.

2.3 Museene og forskningsbegrepet

I policydokumenter har ønsket om å styrke og bygge opp under museenes forskningsarbeid gått igjen de siste 50-årene. Slike dokumenter diskuterer i liten grad forskningsbegrepet, hva forskning i museene er, eller hvorvidt det er noe annet enn annen forskning, men ofte trekkes samlingene fram som et grunnleggende utgangspunkt for museumsforskernes arbeid. NOU 1996:7 *Museum. Mangfald, minne, møtestad*, er kanskje det dokumentet som de siste 30 årene har gått lengst i å fremskrive det spesifikke ved museenes forskning. Der heter det:

Til liks med anna forskning skal museumsforskninga ha eit dynamisk perspektiv, der all kunnskap i prinsippet skal prøvast, revurderast, forkastast, modifierast og reviderast i en kontinuerleg prosess. I prinsippet er ikkje forskning ved musea annleis enn anna forskning. Kjenneteiknande er at problemstillingar og teoretiske resonnement formar basis. Sidan musea har eit spesielt ansvar for natur- eller menneskeskapte materielle leivningar, er det museumsforskarens oppgåve å laga prosjekt som viser den rolle og betydning materielle leivningar har som meningsberande element i ein større samanheng. Det spesielle for museumsforskninga er med andre ord kjeldematerialet, ikkje forskninga i seg sjølv. Eit anna kjennemerke er at i musea kan det ofte vera kort veg frå resultat til formidlingstiltak for eit breitt publikum, anten det er form av utstillingar eller publikasjonar. (s. 77)

Utover dette er det lite som tyder på at forskningsbegrepet er utdypet gjennom den kulturpolitiske retorikken om museene. I ulike meldinger, offentlige utredninger, proposisjoner, tilskuddsbrev etc. anvendes forskningsbegrepet på en måte som ikke utfordrer en allmenn forståelse av begrepet.

Likevel har det altså, først og fremst fra deler av museumssektoren selv, blitt løftet en debatt om hva forskning i museene er og hva det kan være. I rapporten *Forskning om museer og arkiv. En evaluering av et forskningsprogram i regi av Kulturrådet*, heter det blant annet:

Bør forskning i og om museene være prinsipielt det samme som all annen forskning og underlagt de samme publiseringskravene, eller er det spesifikke forhold her som gjør museumsforskning annerledes? Hvis man opererer med et begrep om forskning som kun inkluderer resultater i fagfelleverderte publikasjoner, vil svært mye kunnskapsproduksjon, også i skriftlig form, falle utenfor. Som flere undersøkelser har vist, er heller ikke en slik vurdering garanti for kvalitet, og mange gode arbeider blir ikke akseptert. I tillegg er det oftest en svært tidkrevende prosess å få gitt ut noe i en fagfelleverdert publikasjon (Smith 2010; Hildebrant 2011).¹² I Kulturrådets videre arbeid med å stimulere museumsforskningen vil vi argumentere for at dette bør bygge på en mer omfattende diskusjon om hva som kan og bør inkluderes i begrepet «forskning». (s. 23)

Samtidig er det klare stemmer i sektoren som understreker betydningen av at forskning i museene nettopp ikke kan være underlagt andre kriterier og parameter enn akademisk forskning. Det nyeste eksemplet er høringsutkastet til ICOM Norges etiske retningslinjer, som slår fast at "Forskning i museer følger samme standarder som andre forskningsinstitusjoner, og skal utføres i samsvar med etablert juridisk, etisk og akademisk praksis." (s. 7). Museumsforbundets seksjon for forskning er, i innspill til utvalget, også tydelig på at museumsforskning ikke trenger en egen særskilt definisjon.

Innenfor UH-sektoren og de etablerte vitenskapelige miljøene diskuteres ikke definisjonen av forskning i særlig grad. Det finnes en omforent og internalisert forståelse av begrepet. Når det likevel gjennom flere tiår har vært ført en debatt om forskningen i museer versus annen forskning, må dette først og fremst forstås som et behov museumssektoren selv har hatt for å synliggjøre at å forske i museene kan ha en spesiell egenart og spesielle forutsetninger som også kan utvide og supplere akademiske forskningspraksiser, uten at det går på bekostning av vitenskapelighet og kvalitet. I tillegg finnes det et incentiv for å skape forståelse for museenes forskning, slik at forskningspolitiske virkemidler kan ta høyde for dette i innretning og tildelingspraksis. Dette er også trukket fram i Humaniorameldingens tiltakspunkt 4.6 hvor det heter at regjeringen vil "vurdere (...) behovet for forskningsmidler som er tilpasset de sistnevnte institusjonenes (museum, bibliotek og arkiv) egenart og kapasitet som forskningsinstitusjoner, (...)"

At det både kan være særlige utgangspunkt for å forske i museum versus ved universiteter og høyskoler og at dette kan kreve ulikheter i innretning av tiltak for å sikre kvalitet og faglig utvikling, er, slik utvalget ser det, ikke en grunn til å tilpasse selve begrepet. Den vitenskapelige praksisen i museumsforskningen inngår i det samme omland som all annen vitenskapelig praksis. Etter utvalgets syn er et allment og overordna begrep om forskning både rommelig og elastisk nok til å favne også forskningen som foregår innenfor museumskonteksten. En større utfordring ligger i museenes muligheter til å tilfredsstille de formelle kriteriene fastsatt av systemene for forskningsfinansiering. Dette kommer vi tilbake til. At museene kan ha særlige forutsetninger for å utvikle ny kunnskap gjennom forskning på andre måter og dels forankret i særegent kildemateriale, er det imidlertid grunn til å se nærmere på.

2.4. Museum og særlige forutsetninger for forskning - museumsforskning

Museenes arbeid med sine samlinger og arkiv framheves ofte, både i policydokumenter og av museene selv, som et helt sentralt utgangspunkt for arbeid med forskning, sammenlignet

med andre forskende institusjoner. Forskning står sterkt i museenes selvforståelse knyttet til samlinger og arkiv. Arbeid med samlingene er også utgangspunkt for store deler av den øvrige kunnskapsproduksjonen og formidlingsarbeidet i museene, samt et viktig utgangspunkt for arbeid med immateriell kulturarv. Også forvaltning og utvikling av samlingene inngår i museenes kjerneoppgaver. Sentralt i museenes arbeid med samlinger er også å legge til rette for andres forskning. Forankring i samlinger og arkiv binder slik museenes kjerneoppgaver sammen og gir et særlig utgangspunkt for både tverrfaglighet og tverrinstitusjonelt forskningssamarbeid.

Det er likevel utvalgets syn, at selv om samlinger og arkiv utgjør et viktig grunnlag for forskning i museene, er det også noen andre karakteristika ved museumsarbeidet som gir særlig interessante utgangspunkt for forskning. Gjenstandene og de romlige kategoriene kan komplimentere og berike fortolkningen av andre typer kildemateriale og utstillingsformatet kan være velegnet som ramme omkring et tverrfaglig samarbeid. At museene utvikler kunnskap på mange ulike måter, blant annet gjennom praksis knyttet til tradisjonshåndverk, formidling og publikumsmøter, kan videre tilføre forskningen aspekter og perspektiver som er vanskeligere tilgjengelig ved andre forskningsmiljøer. Det ligger derfor et rikt potensial i museumsdriften for at forskningsvirksomheten kan organiseres på en måte som gjør at den befrukter, og selv blir befruktet av, de ulike formene for kunnskapsutvikling som foregår på museet. Forskingen kan integreres med museenes øvrige virksomhet på måter som også kan være attraktivt for andre forskningsinstitusjoner.

Ofte blir formidlingen og publikumsnærheten sett som motsatt til forskningsaktiviteten. På samme måte kan man se for seg at samfunnsrolletenkningen og deltakerorienteringen i museene gjør forskningsaktiviteten mindre relevant. Samtidig etterspørres det i den akademiske forskningen større nærhet til brukere og publikum, og man kan si at et spesifikt trekk med museene er at de har anledning til å drive forskning i tett tilknytning til og i samvirke med publikum/brukere. Tradisjonelt har for eksempel naturhistoriske museer vært avhengige av amatører og publikums deltagelse og mange norske kulturhistoriske samlinger er bygget opp i samarbeid med lokalbefolkning og publikum. Det finnes altså både en tradisjon for å utvikle kunnskap sammen med publikum og en kompetanse på dette i museene, som kan sies å gi et særegent utgangspunkt for forskning.⁷

Museene forsker, legger til rette for forskning og formidler forskning og annen kunnskapsutvikling, men de er også samfunnsinstitusjoner som det forskes på. Hva er et

⁷ Se Per Hetland, Palmyre Pierroux og Line Esborg (2020).

museum? Hvilke roller har de i samfunnet, historisk og i dag? Hvordan kan museene utfordre og inkludere? Hvordan kan man forstå museenes innretning og utvikling og hva slags tenkning er de et uttrykk for? Slike og lignende spørsmål er ikke bare interessante i en allmenn, humanistisk og samfunnsvitenskapelig diskurs, de er også interessante for politikktutforming på feltet. Forskning *på* museum er derfor også en del av problemstillingene knyttet til museum og forskning. For hvilken rolle skal museene selv spille i denne kunnskapsutviklingen? Skal de forske på seg selv? Skal de forskes på av andre? Skal de aktivt inngå samarbeid hvor de både studeres og selv studerer? Og i hvilken grad kan man se for seg at museene, som offentlig finansierte, forskende institusjoner kan få en aktiv rolle i forvaltningen og politikktutformingens behov for forskningsbasert kunnskap om museumssektoren?

Når utvalget i det videre vil operere med begrepet museumsforskning er det ikke som et eget forskningsbegrep. Museumsforskning som begrep rommer forskning både *i*, *på* og *om* museer, samt spørsmålene knyttet til dette, uavhengig om den skjer ved et museum eller i vitenskapelige miljøer utenfor. Begrepet reflekterer utgangspunktet for å drive forskning i museumsinstitusjonene og mangfoldet av tematikker og praksiser knyttet både til museene som forskende institusjoner, museenes brede forskningsområder og museene som forskningsfelt.

Et klassisk skille i forskningspolitikken går mellom grunnforskning og anvendt forskning. I mange disipliner er ikke dette et begrepspar som blir brukt og gir mening, og det er i liten grad forbundet med museumsforskning. Utvalget mener at det her kan ligge et potensiale for å utvide forståelsen av museenes rolle som forskende institusjoner. Gitt at KUD-museene er pålagt å forske, vil utvalget spørre om de også i større grad kunne inviteres til å utføre (betalte) forskningsoppgaver hvor det offentlige har kunnskapsbehov. Den samfunnsvitenskapelige instituttsektoren er stor, den henter bevilgninger og oppdrag fra departementer. Kanskje kan det, gjennom å sette søkelys på skillet mellom grunn- og anvendt forskning også innen museumsforskningen, framover utvikles et større rom for museenes potensiale som forskningsinstitusjoner.

2.5 Formelle kriterier og kriterier for finansiering av forskning

Lov om organisering av forskningsetisk arbeid definerer forskningsinstitusjoner som "offentlige eller private institusjoner som har forskning som en av sine hovedoppgaver"

Videre heter det at

Forskningsinstitusjoner skal sikre at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Institusjonen har ansvaret for nødvendig opplæring av kandidater og

ansatte i anerkjente forskningsetiske normer og at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer.⁸

Forskningsprosjekter som inneholder personopplysninger, er videre pålagt å melde prosjektet til Norsk senter for forskningsdata (NSD) i henhold til personvernforordningen. Utover dette kan ikke utvalget se at det finnes overordnede formelle føringer som griper inn i museenes forutsetninger for å forske.⁹

De formelle kriteriene for tildeling av forskningsmidler, eksempelvis fra Forskningsrådet, har konsekvenser for museenes muligheter til å få ekstern finansiering til forskningsaktivitet. Utvalget mener imidlertid at forskningsprosessen favner langt videre enn den virksomheten som finansieres av Norges forskningsråd. Deler av en forskningsprosess som utvikling og vedlikehold av forskningsdata/kildemateriale og akkumulativ kunnskapssamling er viktig for et dynamisk forskningsfelt, men svarer ikke ut de kravene som stilles for innvilgning av søknader til for eksempel Norges forskningsråd. Kriterier for tildeling av forskningsmidler fra for eksempel FriPro programmet i Norges forskningsråd understreker kvalitet, kreativitet og høy grad av originalitet, (*ground-breaking research/excellence*). Søknader til FriPro-programmet vurderes blant annet etter i hvilken grad prosjektet er ambisiøst, nyskapende og flytter forskningsfronten, i hvilken grad prosjektets planlagte resultater kan bidra til å møte viktige vitenskapelige utfordringer, både nå og i framtiden, samt i hvilken grad prosjektleder har relevant kompetanse og erfaring og har vist evne til å utføre forskning av høy kvalitet (sett i forhold til hans/hennes karrierestadium). Det legges stor vekt på evne til gjennomføring og kompetanse i forskningsgruppen.

Det å bruke disse kravene som mal for hva som er forskning i museene vil være altfor strengt. Ikke fordi det ikke kan drives forskning av høy kvalitet, kreativitet og originalitet i museene, men fordi dette kravet til forskning kun berører den delen av den totale forskningsvirksomheten som kan karakteriseres som internasjonalt eksellent. Imidlertid er det interessant å se hvilke krav som stilles til nasjonal og internasjonal forskning, fordi disse kriteriene er hentet så å si rett ut fra EUs forskningsprogrammer. Når vi i det videre hevder museenes plass i et større vitenskapelig omland, er dette både et nivå og en realitet som museumsforskningen må relatere seg til. Ikke minst opplever mange museumsansatte at mulighetene for overhode å kunne drive med forskning, er tett knyttet til mulighetene for å få ekstern finansiering.

⁸ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-04-28-23/> § 5.

⁹ <https://nsd.no/personvernombud/brukere.html>

Utvalget merker seg også at ingen museer står på listen over institusjoner som har avtale med NSD.

Hvorvidt disse og lignende kriterier er et argument for at museene trenger egne forskningsprogrammer med egne kriterier og krav til forskningsprosjektene, eller et argument for at museene i større grad må søke seg mot å forske sammen med miljøer som kan inkludere dem i prosjekter som kan innfri disse kriteriene, kommer vi tilbake til i kapittel 4.

2.6 Utvalgets vurderinger

Museenes tilknytning til forskning er mangefasettert, men krever ikke et eget forskningsbegrep eller en egen grunnleggende forståelse av forskning som vitenskapelig praksis. Innenfor det almene forskningsbegrepet er det rom for hele spennet i museumsforskningen. Det er også rom for spennet mellom forskning som strekker seg mot internasjonal eksellense, forankret i institusjoner med større forskningsmiljøer, og mindre satsinger i museer der kapasitet og fokus ligger nærmere lokalt og regionalt nedslagsfelt. Utvalget understreker imidlertid at uavhengig av forskningsprosjektens størrelse, faglige forankring og omfang, er det essensielt at prosessene kvalitetssikres gjennom kvalitetsvurderinger og fagfellevurderingsprosesser, slik vi kjenner det fra andre akademiske sammenhenger. Om forskningen i museene skal styrkes framover må kvalitetsvurderinger og andre typer drivere få større oppmerksomhet både i museene selv og i museumsforvaltningen. Museumsforskningen må ses i en større vitenskapelig kontekst knyttet til de fagområdene det forskes på, der en vitenskapelig holdning til å samle, tilgjengeliggjøre og bearbeide data er grunnleggende, som i all annen forskning.

Kapittel 3

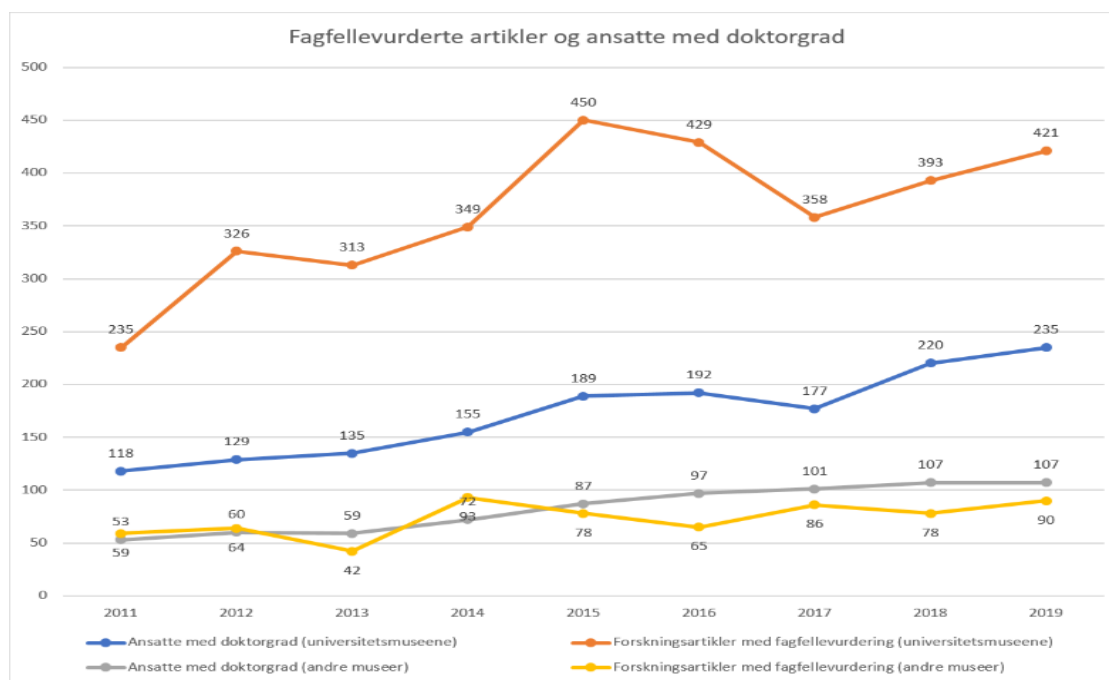
3.1 Forskning i det norske museumslandskapet

Til tross for at alle museer forventes å jobbe med forskning er betingelsene for det svært ulike. Ressurser som tid og kompetanse er ulikt fordelt, størrelsen på institusjonene varierer sterkt, fagfeltene de dekker er forskjellige, og institusjonene er knyttet til forvaltningen på ulike måter. Forvaltningen er ikke innrettet etter museenes størrelser eller fagområder, men etter departementstilknytning. I dette kapitlet vil vi ta utgangspunkt i det siste poenget, departementstilknytningen, for å tegne et bilde av to ulike museumstyper.

Ser man på produksjon av fagfelleverderte artikler og ansatte med doktorgrad utgjør universitetsmuseene og øvrige museer som inngår i museumsstatistikken to klart atskilte grupper.¹⁰ Universitetsmuseene har langt flere ansatte med doktorgrad og publiserer langt flere fagfelleverderte artikler enn de øvrige museene. I 2019 lå tallet for ansatte med doktorgrad ved universitetsmuseene mellom 19 (Arkeologisk museum i Stavanger) og 53 (Kulturhistorisk museum i Oslo). Blant KUD-museene hadde Norsk folkemuseum flest, med ti ansatte med doktorgrad, etterfulgt av Nasjonalmuseet med ni, Munch museet med seks og Norsk Teknisk Museum, MiST og Anno museum med fem. 28 av de 70 museene som får tilskudd fra KUD, rapporterte at de ikke hadde ansatte med doktorgrad i 2019.¹¹ Ved universitetsmuseene finnes altså store forskningsmiljøer, mens forskningskompetansen ved de øvrige museene er spredd over et stort antall institusjoner. Selv om det finnes konsoliderte enheter med mange ansatte utenfor universitetsmuseene, er det få museumsforskningsmiljøer av noen størrelse her.

¹⁰ Museumsstatistikken for 2018 omfattet 103 museum. Av disse fikk 70 museum driftstilskudd fra Kulturdepartementet. Blant de 33 andre museene er 7 universitetsmuseum, kommunale museum og etatsmuseum under andre departement.

¹¹ Tall fra Norsk kulturråd

Figur 1 Fagfelleverderte artikler og ansatte med doktorgrad ved universitetsmuseer og øvrige museer

En slik markant forskjell er oppstått de siste 30 årene, og den er viktig for forståelsen av hvordan det norske museumslandskapet ser ut i dag. Kunnskapsutvikling og vitenskapelig arbeid har vært mantraer og honnørord i norsk museumspolitik og -forvaltning i minst 50 år. Hovekomiteens innstilling fra 1970 la vekt på forskning og kunnskapsutvikling, og var en melding som tok for seg hele museumslandskapet – kunst, natur og både før- og etterreformatoriske kulturhistoriske museer. I dens kjølvann ble det i 1975 opprettet en tilskuddsordning for halvoffentlige museer med tilhørende regelverk, som ga flere ressurser og flere faglig kvalifiserte ansatte ved norske museer. Den neste store museumsutredningen *Museum: Mangfold, minne, møtestad* fra 1996 behandlet også alle norske museer, og la vekt på museene som kunnskapsinstitusjoner og steder der kunnskap ble både ivaretatt og skapt. Denne NOUen fikk likevel først og fremst betydning for KUD-museene, siden universitetsmuseene hørte til et annet departement, Kunnskapsdepartementet, der de hadde blitt igjen, da departementene skilte lag i 1990. Denne departementale delingen førte etter hvert til en etablering av «universitetsmuseum» som en egen kategori, klart atskilt fra øvrige museer.¹²

Mens KUD-museene gjennomgikk en omfattende omorganisering og konsolidering gjennom museumsreformen, var universitetsmuseene underlagt kunnskapspolitikken, der andre prosesser pågikk, blant annet innføringen av en kvalitetsreform i utdanningen og et

¹² For fortolkningen av Universitetsmuseenes utvikling se Guro Jørgensen (2020).

resultatbasert finansieringssystem for forskning der produksjon av fagfellevurderte artikler og ekstern prosjektfinansiering gir uttelling. I 2006 kom den første utredningen der Kunnskapsdepartementet hadde bestilt en gjennomgang av universitetsmuseene som egen museumstype. Her delte utvalget seg i synet på om universitetsmuseene burde knyttes sterkere opp til universitetenes kjerneaktiviteter eller om de i større grad burde løsrives fra universitetene og inngå i museumsreformens konsolideringsprosess. De førstnevnte vant fram, og universitetsmuseene ble da også etablert og behandlet som en egen kategori som drev universitetsforskning og formidling av universitetsforskning. KUD-museene på sin side ble fremdeles sett som kunnskapsinstitusjoner, men uten formell tilknytning til UH-sektoren. ABM-meldingen omtalte betydningen av forskning ved museene, men i tiltakene som ble foreslått var dette mindre vektlagt. Med St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas Museum: Forvaltning, forskning, formidling, fornying* ble forskning igjen fremmet som en av fire hovedaktiviteter ved museene forvaltet av Kulturdepartementet. Vi vil komme tilbake til hvilken virkning dette kan ha hatt, men ønsker med dette å vise hvordan den store forskjellen vi ser på ulike museumstyper i deres forskningsaktivitet de siste årene, er en relativt ny forskjell, og et resultat av politiske beslutninger.

3.2 Universitetsmuseenes utvikling

Det finnes seks norske universitetsmuseer. Universitetsmuseene forvalter en del kunstgjenstander og et stort antall kulturhistoriske objekter. Brorparten av disse er fra førreformatorisk tid, men museene har også betydelige etnografiske og numismatiske samlinger, samt samlinger av vitenskapshistorisk verdi. Så godt som alt det naturhistoriske materialet som er samlet i Norge forvaltes av universitetsmuseene. I Tromsø, Trondheim og Bergen er naturhistorie og kulturhistorie samlet i samme institusjon, mens Arkeologisk museum i Stavanger og Kulturhistorisk museum i Oslo er egne kulturhistoriske museer.¹³ De kulturhistoriske museene/avdelingene har lovpålagt forvaltningsansvar for førreformatorisk materiale, og for samiske kulturminner fra 1917 eller eldre, og den største gruppen av vitenskapelig ansatte er arkeologer. Biologi, ved zoologi og botanikk, er de største gruppene vitenskapelige ansatte innen naturhistorie. Andre fag er representert med færre ansatte. Universitetsmuseene har altså et helt annet tyngdepunkt i fagsammensetning og -kompetanse enn KUD-museene.

¹³ KD har i brev presisert at museet ved Universitetet i Agder ikke er å betrakte som et universitetsmuseum i henhold til UH-loven. De skiller altså på enkelte universiteters lovpålagte ansvar om å holde seg med museer og andre universitets ønske om å gjøre det samme.

Utredningen *Kunnskap for fellesskapet. Universitetsmuseenes utfordringer*, som kom i 2006, pekte på en rekke trekk ved forskningen ved universitetsmuseene. Den viste at forskere ved universitetsmuseene publiserte mindre enn øvrige forskere ved universitetene og at sentrale deler av kunnskapsproduksjonen ble publisert i kanaler som ikke ga uttelling i universitetets finansieringsmodell. Utredningen anbefalte at universitetsmuseene skulle styrke sin forskningsledelse og utvikle klare prioriteringer og planer for FoU-arbeidet. Den anbefalte også at FoU ved universitetsmuseene måtte konsentrere seg om kjerneområdene ved museenes virksomhet (s. 14). Videre anbefalte den ansvarsdeling universitetsmuseene imellom. Stortingsmelding nr. 15 (2007 – 2008) *Tingenes tale*, fulgte opp anbefalingene og vektla at:

- museene måtte utvikle klare planer og programmer for sitt FoU-arbeid og styrke sin forskningsledelse.
- Kunnskapsdepartementet skulle be Norges forskningsråd om å utarbeide en nasjonal FoU-satsing rettet inn mot universitetsmuseene og omfatte både de kulturhistoriske og de naturhistoriske museene.
- en felles infrastruktur av digitale fellesløsninger måtte på plass.

Utvalget anser at særlig to grep har hatt betydning i oppfølgingen av *Tingenes tale*, nemlig etablering av to forskerskoler og flere forskernettverk. Det ble etablert nettverk innenfor steinalderforskning, forskning på utmarksbruk, forskning på jordbrukssamfunn og forskernettverk innen museologi. I naturhistorie ble det etablert et nettverk basert på forskning og kompetanseutvikling innen biosystematikk. Til grunn for satsningen lå det en form for helhetstenkning rundt relasjonen mellom museumsforvaltning og -forskning, der man grupperte viktige oppgaver innen samlingsforvaltning, vektla disse oppgavens kunnskaps- og forskningspotensiale på disse områdene og lagde nettverk på denne bakgrunn med sikte på prosjektutvikling og forskningssamarbeid.¹⁴ Langsiktig rekruttering bygget også på dette resonnementet. Forskerskolene har sikret universitetsmuseenes stipendiater tilgang til et internasjonalt forskningsmiljø innen sine fagområder og forskernettverkene la grunnlaget for utvikling av forskergrupper som arbeidet fram prosjekter med eksternfinansiering fra Norges forskningsråd. Videre ble det tatt grep fra museumsledelsenes side som kanaliserte egne ressurser inn mot forskerskolene og forskernettverkene og forskningen ble prioritert inn mot museets temaområder og i mindre grad mot enkeltansattes egne ønsker.

¹⁴ jfr. *Tingenes tale* s. 15-16.

Som del av universitetenes egen satsing på universitetsmuseene må tildelingen av stipendiathjemler fra KDs grunnbevilgning også poengteres. Ordningen trådte i kraft i forkant av stortingsmeldingen *Tingene tale* og har vært en viktig komponent i etableringen og utviklingen av forskningsmiljøer, forskningskvalitet og langsiktig kompetanseheving. Ordningen bidrar også til tettere integrering av universitetsmuseene i universitetsorganisasjonen.

Som grafen over viser, har det vært en stor økning i ansatte med doktorgrad og publisering av fagfellevurderte artikler ved universitetsmuseene de siste ti årene. Enda tydeligere blir bildet når man legger til at universitetsmuseene i 2005 publiserte 195 vitenskapelige arbeider mot 421 i 2019.¹⁵ Satsinger og prioriteringer i kjølvannet av *Tingenes tale* har gitt seg utslag i både høyere publisering av fagfellevurderte artikler og høyere kompetanse med flere ansatte med doktorgradskompetanse. I vår sammenheng er forholdet mellom universitetsmuseene og øvrige museer interessant: Fra NOUen som behandlet universitetsmuseene til stortingsmeldingen som fulgte, ble fokuset dreid fra vektlegging av universitetsmuseenes rolle i det bredere museumslandskapet til deres tilhørighet til de øvrige universitetsmiljøene. Universitetsmuseene fikk ingen rolle i museumsreformen og ble i liten grad påvirket av kulturpolitikkenes ideologiske dreining mot samfunnsrolle, dialog og deltagelse.

Søknads- og tildelingshistorikken til forskningsprosjekter fra Norges forskningsråd, som involverer museene, viser også tydelig at universitetsmuseer og andre museer i dag har svært ulikt utgangspunkt som forskende institusjoner. I perioden 2015 – 2019 mottok Forskningsrådet 189 søknader der museer var prosjektansvarlig organisasjon. 173 av disse søknadene kom fra universitetsmuseene, mens øvrige museer stod for 16 av søknadene. Mens universitetsmuseene fikk innvilget 22% av sine søknader, var innvilgelsesprosenten 75% for de andre museene. I perioden ble det innvilget støtte fra ordningen for Fri prosjektstøtte til humaniora og samfunnsfag, forskningsprogrammet SAMKUL og ordningen for Offentlig sektor-ph.d. 9 av de 16 prosjektene omsøkt fra andre museer var søknader om offentlig sektor-ph.d., her var innvilgelsesprosenten 100%. I dette bildet hører det også med at de fleste museene ikke var akkreditert som forskningsinstitusjoner i perioden og dermed ikke kunne søke midler fra en rekke av Forskningsrådets ordninger. Kriteriene for akkreditering er ytterligere skjerpet etter 2019. (Se også neste kapittel.) I perioden er det i alt 69 prosjekter der museene er registrert som samarbeidspartnere. Universitetsmuseene

¹⁵ I 1986 utgjorde 60% av de forskningsprosjektene som norske museer var involvert i prosjekter ved de få universitetsmuseene. Statens museumsråd, museumsvesenet i Norge 1986

inngår som samarbeidspartnere i 24 prosjekter fra UH-sektor, mens andre museer inngår i 19 prosjekter.¹⁶

3.3 Forskning i museer under Kulturdepartementet

Grafen over sier noe om forskningskompetansen ved museene og om publisering av en bestemt type arbeider, nemlig fagfelleverderte artikler. Dette er komponenter som passer med forskningssystemet i Universitets- og høyskolesektoren, der både formalkompetanse og publisering av fagfelleverderte arbeider er nøkkelfaktorer for å måle framgang og kvalitativ utvikling i fagmiljøer, så vel som på institusjonsnivå.

Det finnes ikke data på hvorvidt det er de ansatte med doktorgrad, eller øvrige fagansatte ved museene som står for produksjon av fagfelleverderte artikler. Det finnes eksempler på museer som rapporterer om produksjon av fagfelleverderte artikler uten at museet rapporterer om ansatte med doktorgrad. Og det finnes også eksempler på museer med flere ansatte med doktorgrad som likevel ikke rapporterer om produksjon av fagfelleverderte artikler. Med unntak av noen ganske få, større museer, er både ansatte med doktorgrad og produksjonen av fagfelleverderte artikler spredt over hele sektoren, med lave tall for de aller fleste institusjonene. Det ser ikke ut til å være noen automatikk i sammenhengen mellom antallet ansatte og ansatte med doktorgrad og det er ikke klare tegn på at de store institusjonene systematisk bygger opp fagmiljøer for forskning på sine områder blant KUD-museene.

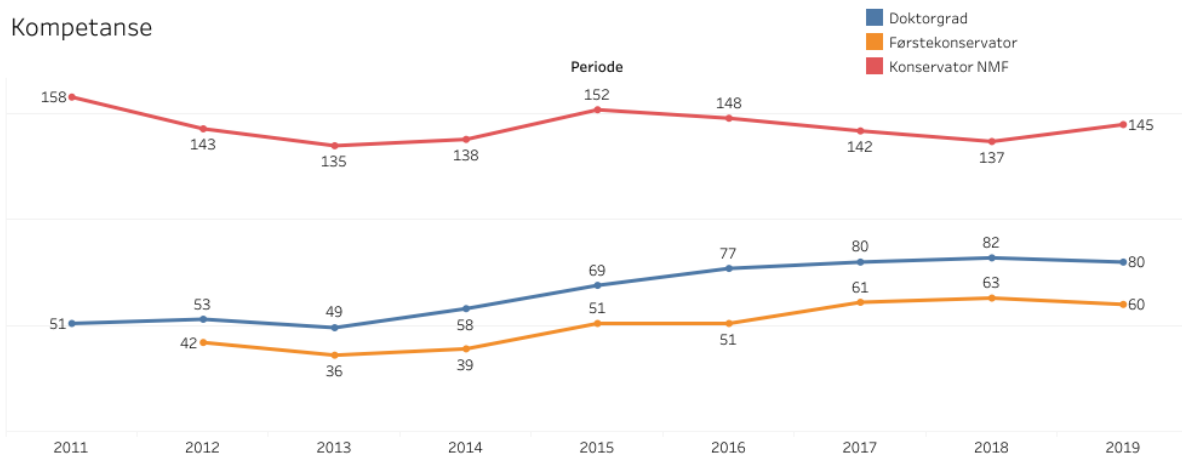
Det er utvalgets syn at museenes grunnlag for forskning likevel ikke bør avleses på grunnlag av disse to komponentene alene. Ansatte som har godkjenning som konservator eller førstekonservator fra Museumsforbundet, regnes av museene selv som faglig ansatte og kan ha forskningstid og forskningsrett og -plikt, i sine stillingsbeskrivelser. Godkjenningskriteriene for konservator og førstekonservator er knyttet til den ansattes produksjon og publisering av vitenskapelige arbeider utover avlagt hovedfag eller mastergrad. En konservator må vise til to fagfelleverderte artikler, en førstekonservator skal ha doktorgrad eller tilsvarende.¹⁷ Tallene for hhv ansatte med doktorgrad og førstekonservator i grafen under er derfor sannsynligvis overlappende og dobbeltrappert.

Som det går fram av grafen under er tallet for ansatte med konservatorgodkjenning fortsatt langt høyere enn tallet for ansatte med doktorgrad, men har sunket noe i takt med at antallet

¹⁶ Tall fra NFR. Øvrige samarbeidspartnere er instituttsektor, næringsliv og utenlandske institusjoner.

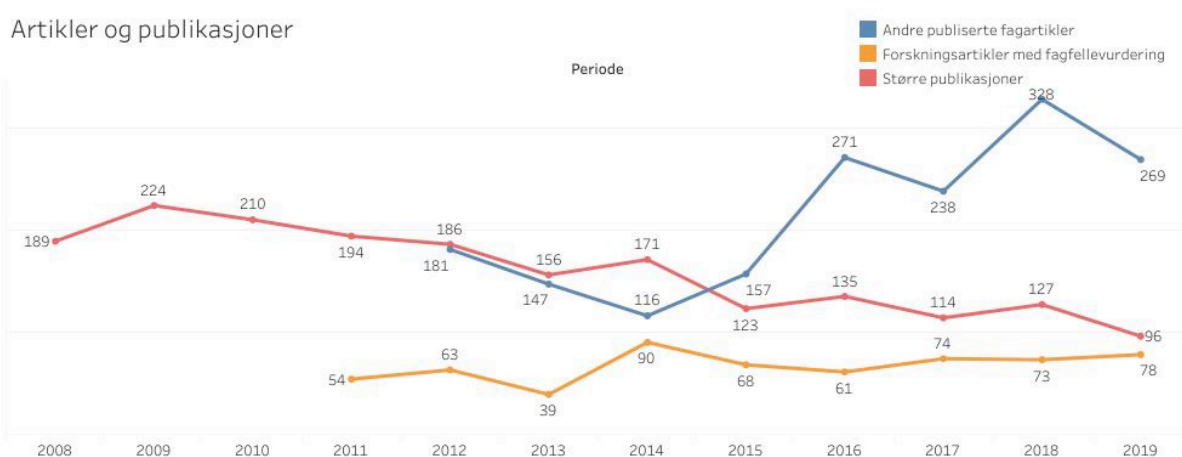
¹⁷ Doktorgradskrav i UH-sektoren er gjennomført i de siste 30-årene

ansatte med doktorgradskompetanse har steget.¹⁸ Dette kan tyde på at kompetansen knyttet til forskning har økt i museene siden 2011, men det er uklart hvorvidt det er denne kompetanseøkningen som også har bidratt til økt publisering av fagfelleverderte artikler, eller om økningen skyldes andre faktorer.

Figur 2 Ansatte med doktorgrad, konservator- og førstekonservatorgodkjenning ved KUD-museer

Også museenes publiseringsmønster kan nyansere bildet av hvilke faglige fellesskap som kan finnes ved museene og støtte opp under forskningen. Som grafen under viser, publiserer museene langt mer enn det som fagfelleverderes. Heller ikke her finnes det data på hvorvidt forskningskompetansen ved museene inngår i produksjonen av andre fagartikler eller større publikasjoner. Utvalget er likevel av den oppfatning at denne produksjonen av tekstlige arbeider sier noe om potensialet for forskningsbasert arbeid ved museene.

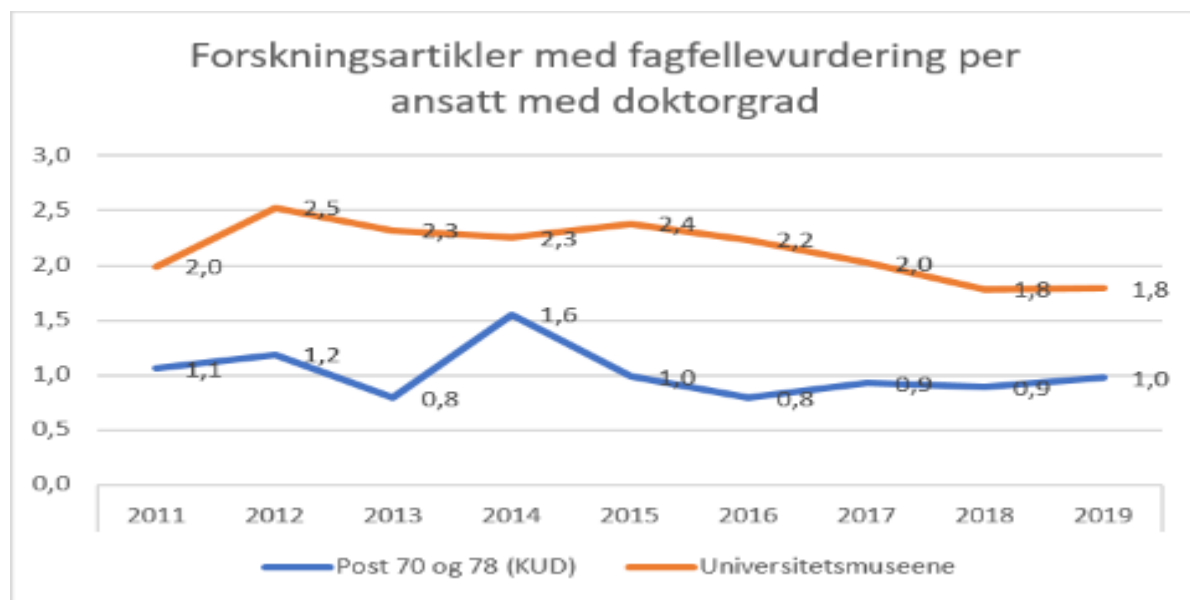
Figur 3 Antall publikasjoner ved KUD-museer fordelt på andre publiserte fagartikler, fagfelleverderte artikler og større publikasjoner

¹⁸ Merk at tallene for fagfelleverderte artikler og ansatte med doktorgrad i figur 2 og 3 ikke samsvarer med tallene i figur 1. Dette skyldes at figur 1 inkluderer alle museer som inngår i museumsstatistikken, mens kun museer med tilskudd fra Kulturdepartementet inngår i figur 2 og 3.

I henhold til figur 1 har antallet ansatte med doktorgrad i norske museer nær doblet seg mellom 2011 og 2019, mens antallet forskningsartikler med fagfelleevaluering ikke har økt forholdsvis like mye. Dette kan tyde på at forskningskompetansen ikke utnyttes i stor nok grad i museene. I KUD-museene alene er ikke økningen like stor, jf. figur 2 og 3. Det kan se ut til at økningen her har stagnert noe de siste årene og man kan spørre seg om KUD-museene ikke har fortsatt å satse på økt forskerkompetanse og å legge forholdene til rette for forskning. I samme periode har uteksaminerte kandidater med Ph.d. økt sterkt. Dette kan tolkes som at museene enten ikke vektlegger doktorgradskompetanse i sin tilsetningspolitikk, at de ikke klarer å tiltrekke seg søkere med doktorgrad eller at de ikke prioriterer å tilsette ansatte med forskerkompetanse. Men det kan også bety at det ikke finnes ressurser til å prioritere. Når heller ikke antallet publikasjoner har gått vesentlig opp de siste årene, kan dette tyde på et misforhold mellom ønsket om å satse på forskning og mulighetene til det.

Figuren under kan tyde på at betingelsene for at forskningskompetansen ved museene brukes til forskning er mest utfordret i museer utenfor universitetsmuseene.

Universitetsmuseenes ansatte med doktorgrad publiserer angivelig dobbelt så mange fagfellevurderte artikler i året som ansatte med samme kompetanse i andre museer.

Figur 4 Forskningsartikler

Samtidig ser det ut til at ansatte i universitetsmuseene har langt mer forskningstid enn ansatte i øvrige museer. Fra tidligere undersøkelser og museenes egne forskningsplaner, er inntrykket at der forskningstiden er nedfelt i stillingsbrøker, ligger den på rundt 20-25%

utenfor universitetsmuseene, mens det ved universitetsmuseene er vanlig med 50%. Når vi vet at mange ansatte utenfor universitetsmuseene ikke har noen dedikert forskningstid i sine stillingsbeskrivelser selv med forskningskompetanse, tyder tallene i figur 4 på at den tiden som faktisk settes av til forskning utenfor universitetsmuseene brukes godt og resulterer i fagfelleverderte artikler.

3.4 Betingelser for forskning

Universitetsmuseenes utvikling kan se ut til å ha gitt forskningen rimelige vilkår og betingelser, både når det gjelder tid, ansattes kompetanse og vektlegging av publisering i godkjente kanaler. For andre museer ser det annerledes ut. I ulike dokumenter har det vært påpekt et behov for bedre betingelser for forskning i museene. I *Framtidas museum* ble forskning løftet i tittelen på meldingen og inngikk i en av fire F'er som museene skulle ivareta. Av tiltak ble det imidlertid først og fremst vektlagt eksterne grep og ikke lagt føringer på interne virkemidler. I rapporten *Forskning om museer og arkiv. En evaluering av et forskningsprogram i regi av Kulturrådet* fra 2013, pekes det på at om museene skal lykkes som selv bærende forskningsinstitusjoner må det "finnes et miljø for forskning, noe som igjen er knyttet til organisering, kompetanse, herunder rekruttering og merittering, og finansiering" (s. 42). I gjennomføringen av FOMA-prosjektene var også ledelsens holdning, egen motivasjon og tilstrekkelig sammenhengende tid viktig for gjennomføring av prosjektene.

Samme år kom Forskerforbundets undersøkelse *Tid til forskning og utviklingsarbeid i ABM-sektoren*. Her understrekes det på samme måte at FoU-oppgavene må prioriteres og tydeliggjøres, at FoU må ha forankring hos ledelsen og at de som skal gjennomføre FoU-oppgaver må skjermes, slik at de får sammenhengende tid. Et siste tiltak var å øke bevisstgjøring som det hevdes vil kunne lede til økt motivasjon (s. 32). Denne undersøkelsen viste også at 12% av respondentene ikke visste hvorvidt de hadde forskningsrett/-plikt i stillingen sin og 9% ikke visste hvorvidt FoU-andelen av arbeidet var nedfelt i stillingsinstruks eller lignende (s. 10-11).

I museumsundersøkelsen fra 2018 peker 64% av museene på at de ikke har tilfredsstillende tilgang på ressurser knyttet til forskning og 40% at de ikke har tilfredsstillende tilgang på forskningskompetanse. I Telemarksforskings rapport *Museum og samfunn*, går det fram at forskning og akademisk formidling er ett av de områdene der diskrepansen mellom ønsket prioritering versus faktisk prioritering er størst (s. 79). I henhold til Kulturrådets museumsundersøkelse er museenes egne forslag til interne tiltak for å bedre dette prioritering og planer, samarbeid, rekruttering av ansatte med forskerkompetanse,

kompetanseheving blant nåværende ansatte, publisering i fagfelleverderte kanaler, organisering av seminar og kurs om forskningsteori og metode, tilrettelegging av ekstern forskningsaktivitet, synliggjøring av kobling mellom samlingsforvaltning, formidling og forskning, avklaring av forventede resultater av forskning og tilgang til forskningsdatabaser.¹⁹

Mange museer har egne forskningsplaner. Tall fra Kulturrådets rapportering til Kulturdepartementet basert på museenes rapporter og budsjettsøknader, viser at 71% av museene rapporterte at de hadde forskningsplaner i 2019, mot 61% i 2018 og 54% i 2017. Av de planene utvalget har hatt tilgang til, er det noen grep som går igjen, uavhengig av institusjonens størrelse. Å rekruttere ansatte med doktorgrad eller legge til rette for og støtte ansatte i å kvalifisere seg gjennom et doktorgradsløp, er en ambisjon for flere. Tilrettelegging av tid til forskning er også en ambisjon som går igjen. Betydningen av å skjerme sammenhengende tid til å jobbe med forskning, inkorporering av forskningsrett og -plikt i stillingsbeskrivelser og stimulerings- eller belønningsmidler eller midler til frikjøp av tid, er grep som museene ønsker å ta, om slike strukturer ikke allerede er på plass. Å stimulere deltagelse på kurs og tilrettelegge for samarbeid som styrker forskningsarbeidet, er andre.

At betydningen av, og tilretteleggingen for, forskning er forankret i ledelsen, er også en faktor som går igjen i ulike forskningsplaner og innspill. Det pekes videre på opprettelse av forsker- eller faggrupper, forskningsleder eller -koordinator og et internt system for vurdering og prioritering av forskningsprosjekter, som viktige grep for å styrke forskningsarbeidet ved museene.

I 2014 ble seksjon for forskning opprettet i Norges museumsforbund. Seksjonen har kommet med innspill til utvalgets arbeid, så vel som til arbeidet med museumsmeldingen. Seksjonen anser at museumsansattes arbeidstid er den viktigste ressursen til forskning. Og at det må bli vanlig at det i utstillings- og dokumentasjonsprosjekter brukes tid til forskning og publisering. Også de legger vekt på et sterkere lederfokus på forskning og forskningsplaner, slik at det kan settes av tid og ressurser til dette arbeidet. Andre av seksjonens anbefalte tiltak er økonomisk kompensasjon for publisering på nivå 1 og 2, mulighet for å registrere museenes publikasjoner i CRISStin, et strategisk program for museumsforskning i Norges forskningsråd og endring av akkrediteringsreglene til Norges forskningsråd. Dette er virkemidler av ekstern karakter, som vi kommer tilbake til i neste kapittel.

¹⁹ Kulturrådets museumsundersøkelse, s. 32

3.5 Samarbeid og faglige nettverk

Faglig styrking gjennom nettverk og samarbeid går igjen både som ønskede politiske tiltak for utvikling av sektoren og i innspill fra sektoren selv. Både forrige museumsmelding og Humaniorameldingen løfter fram mer samarbeid mellom museene og forskere i UH-sektoren som ønsket utvikling for å styrke forskningen i museene. Et prioritert grep i gjennomføringen av museumsreformen har dessuten vært å etablere faglige nettverk for ulike områder på tvers av institusjoner innenfor det nasjonale museumsnettverket. Disse nettverkene er også åpne for deltagere fra andre museer og relevante institusjoner. Det er imidlertid svært få av disse nettverkene som har deltagelse fra universitetsmuseene.

Norsk kulturråd, og tidligere ABM-utvikling, har hatt en sentral rolle i etablering, koordinering og tilretteleggingen av de faglige nettverkene. Nettverkene er vurdert i flere omganger, siste gang i 2017, og museene rapporterer årlig på sin deltagelse i disse. I rammenotatet for museumsnettverkene, oppdatert 2015, heter det:

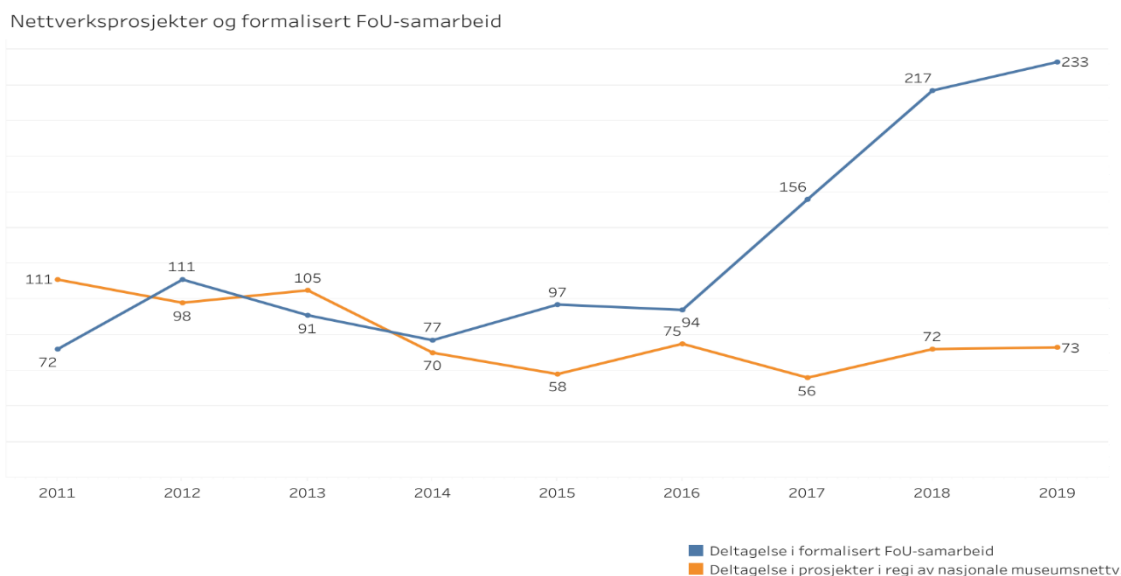
De nasjonale museumsnettverkene ble utviklet i forbindelse med museumsreformen og er et bærende element i utviklingen og styrkingen av det faglige arbeidet i museene. Det er et overordnet mål at alle museer som mottar statlig driftsstøtte skal delta i utvikling og drift av nasjonale nettverk. (...) Kulturrådet har en sentral og koordinerende rolle i utviklingen av de nasjonale nettverkene, og peker ut hovedansvarlige museer for de enkelte nettverkene. Disse museene skal være drivkraft og sikre kvalitet i utviklingen.²⁰

I 2019 rapporterte 83 % av KUD-museene at de deltok i ett eller flere faglige museumsnettverk. Museene melder selv at de faglige nettverkene er inspirerende og viktige faglige møteplasser som bidrar til å utvikle og dele kunnskap mellom fagfolk. At nettverksarbeid er stimulerende og skaper gode samarbeidsrelasjoner og er viktige for faglig utvikling, kunnskapsoverføring og kompetanseheving. De peker også på at deltagelse gir mulighet for å løfte forskning på spesifikke temaer, men at aktivitetsgrad avhenger av at det utvikles nye fellesprosjekter. Videre pekes det på at for å styrke og videreføre nettverkssamarbeidet er det vesentlig at det tilføres midler og at nettverksdeltakelse er krevende i en tid med pressede økonomiske rammer og redusert bemanning. Flere museer melder i sin rapportering til KUD at de vil gjøre en prioritering av hvilke nettverk de skal jobbe med videre.

Flere av de faglige nettverkene ble etablert på grunnlag av allerede eksisterende samarbeid og samarbeid mellom museene er ikke noe som har kommet med museumsreformen. I Kulturrådets utlysning av programmidler til forskning for perioden 2018 - 2020 er det imidlertid lagt vekt på nettverkens potensiale som utgangspunkt for mer

²⁰ Kulturrådet 2017, vedlegg 1, s. 2.

forskningssamarbeid museene mellom og at prosjekter i regi av nettverkene skulle prioriteres. Kulturrådet konkluderte i 2017 med at de fleste nettverkene fungerer godt og at de har tiltak og aktiviteter som stimulerer museene og gagnar deres faglige arbeid. Det er likevel utvalgets inntrykk at det jobbes aktivt for å få enda mer ut av nettverksmodellen og at Kulturrådet søker måter å videreutvikle disse på. Hvilken plass forskningen har i de ulike nettverkene og om dette er arenaer som fungerer forskningsfremmende, er det vanskelig å si noe om. I grafen under legger utvalget merke til at prosjekter i regi av de faglige nettverkene har gått ned de siste årene, men hvorvidt dette har gått på bekostning av forskningen er usikkert. Antall formaliserte FoU-samarbeid har i samme periode gått opp, men det er vanskelig å si om museene er med som forskningsutførende institusjoner i disse samarbeidene.

Figur 5 Formaliserte FoU-samarbeid og prosjekter i regi av nasjonale nettverk. Det nasjonale museumsnettverket.

Når det gjelder samarbeid mellom museer og UH-sektoren er ikke dette noe det rapporteres spesifikt på til museumsstatistikken, verken når det gjelder forskningssamarbeid eller annet samarbeid. Det rapporteres imidlertid på formalisert FoU-samarbeid, som kan inkludere forskningssamarbeid eller annen kontakt med UH-sektoren, se figur 5. Slikt samarbeid foregår på ulike måter. Eksempelvis tilbyr mange museer praksisplasser for studenter ved museumsrelevante fag. Museene tilrettelegger også samlinger og arkiv for ekstern forskning og bidrar slik med forskningsforberedende arbeid som også kommer forskere i UH-sektoren til gode. Tradisjonelt har tilknytningen til academia vært særlig stor for de museene som i dag er universitetsmuseum, men også andre museer, som Norsk folkemuseum og Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design har utviklet seg gjennom faglig samvirke med

universitetsforskningen. Utvalget spør seg hvorvidt kontakten mellom museene og academia inntil en gang på 90-tallet også ble strukturelt opprettholdt gjennom museenes ansettelsespolitikk der søkere til konservator- og lederstillinger ble rekruttert gjennom bedømmelse av vitenskapelig arbeid, og der bedømmelseskomiteene blant annet bestod av forskere ved universitetene. Denne praksisen er forlatt, og det er vanskelig å få øye på strukturer som i dag sikrer kontinuitet i den faglige dialogen mellom museene og andre akademiske forskningsmiljøer.

Til arbeidet med denne rapporten har Kulturrådet gjort en gjennomgang av sitt datamateriale som kan belyse museenes samarbeid med UH-sektoren. Gjennomgangen er basert på fritekstfelt i museenes rapporteringsskjemaer, publiserte forskningsplaner, prosjektbeskrivelser og rapporter fra Kulturrådets museumsprogram, samt Kulturrådets museumsundersøkelse fra 2018. Materialet gjenspeiler i all hovedsak KUD-museenes aktivitet på dette området. Gjennomgangen viser at når det gjelder forskning samarbeides det med UH-sektoren om

- forskningsprosjekter og publikasjoner, herunder samarbeid om søknader til forskningsprosjekter.
- Ph.d./Post doc-stillinger
- Museumsansatte med professor II/Førsteamanuensis II-stillinger
- Gjestekuratorer/gjesteforskere fra UH-sektoren på engasjement/prosjekt i museum

Materialet gir ikke grunnlag for å konkludere hvor utbredt slike samarbeid er eller hvordan det bidrar til museenes arbeid med forskning. Kulturrådet mener likevel at, til tross for gjensidig utveksling, fremstår UH-sektoren i større grad som mentor for museene enn vice versa. Men det finnes også flere eksempler på at utvekslingen går den andre veien, fra museum til universitet. Kulturrådet trekker fram Norsk Folkemuseum som eksempel på dette med et utdrag fra deres forskningsplan, hvor det heter:

SNF har lang tradisjon for et tett samarbeid med universitet og høyskoler om undervisning og veiledning av studenter, og flere ansatte har bistillinger i UH-sektoren eller er på annen måte involvert i undervisning og veiledning, dels etter individuelle avtaler, og dels som følge av et formalisert samarbeid mellom de respektive institusjonene. Dette bidrar til nettverksbyggingen mot denne sektoren. (...) Utvekslingen av kompetanse bør gå begge veier. Både med tanke på dette, og med tanke på de hullene som SNF allerede har og/eller om kort tid vil få i viktig kompetanse, bør det – som et alternativ til de nye, hele og faste stillingene som vi har behov for og som vi kunne ønske oss, men ikke har økonomiske rammer for – arbeides for å knytte til museet én eller flere forskere fra UH-sektoren i tidsavgrensede bistillinger på utvalgte områder.

Gjennomgangen viser også at samarbeid med UH-sektoren blir trukket frem som en måte å kompensere for få vitenskapelige stillinger på. Eksempelet her er Oslo Museum, som skriver:

På Oslo Museum har reduksjon i driftsmidlene særlig gått utover de vitenskapelige stillingene, noe som igjen rammer den langsiktige kunnskapsbyggingen og forskningen. Vi har forsøkt å kompensere for dette

ved å samarbeide med eksterne forskningsmiljøer ved universiteter og relevante forskningsinstitutter. Dette samarbeidet bidrar til at museet tilbyr ny og forskningsbasert kunnskap, men kan i lengden ikke erstatte institusjonens egen forskning og kunnskapsutvikling.

Det er utvalgets inntrykk at utenfor universitetsmuseene er forskningsrelaterte samarbeid mellom museer og forskere i UH-sektoren noe tilfeldig og ujevnt fordelt. Det er vanskelig å få øye på strukturer i forvaltning og museumsdrift som sikrer en type kontakt mellom disse som bidrar til å bygge opp under museenes forskningsaktivitet.

3.6 Utvalgets vurderinger

Utvalget har diskutert hvorvidt en større omorganisering av museumslandskapet i retningen en mer lagdelt sektor etter størrelse, finansieringsmodeller og hovedansvarsområder kunne være en vei å gå for å styrke forskningen. Dette ville i så fall lignet mer på dansk og svensk museumssektor slik vi kjenner det i dag. Når utvalget bygger sine videre analyser på en sektor organisert som et nettverk av store og små enheter med de samme kjerneoppgavene, er det blant annet fordi det, etter utvalgets syn, neppe vil være hensiktsmessig med nye, store organisatoriske grep som tar fokus bort fra faglig innhold og produksjon. Likevel krever forskning fagmiljøer som ikke vil kunne bygges opp ved hvert enkelt museum. Utvalgets alternativ til lagdeling av sektoren er derfor å tenke utvikling via samarbeidsflater, nettverk, kvalitetsvurderinger og stimuleringsiltak for faglige broer museene imellom og mellom museene og andre institusjoner innen både UH-sektor, kulturminnevern og naturforvaltning.

Samlet sett har museumssektoren en kompetanseprofil som gjør at den har institusjonelle forutsetninger for å bedrive forskning i almen betydning. Dette innebærer blant annet høyt utdannet, og i økende grad forskerutdannet, personell, hovedsakelig innenfor humanistiske fag (historie, kunsthistorie, kulturhistorie, arkeologi, o.l.), en etablert identitet som kunnskapsinstitusjoner, og en tradisjon for produksjon og publisering av skriftlige arbeider fundert i vitenskapelig praksis. Det bedrives forskning ved en rekke museer og gjennom samarbeid i faglige nettverk og andre samarbeidsprosjekter. Men det tegner seg et bilde av en sektor der dette potensialet og verdien det har, ikke utnyttes i stor nok grad.

Etter utvalgets syn er det avgjørende at de store samlingene av kultur- og naturhistorisk materiale som finnes ved museene blir forsket på og det vil være viktig at forskning på disse samlingene fortsetter. Enda viktigere er det at videre innsamling og bearbeiding er forskningsbasert og at museene lager forskningsbaserte utstillinger og stadig undersøker som egen rolle som samfunnsinstitusjoner. Museene som svarte på Kulturrådets museumsundersøkelse i 2018 pekte selv på forankring i ledelse og planer, motivasjon, tid og tilgang til forskningsmiljøer som viktige tiltak for å øke forskningsaktiviteten. I tillegg pekes

det på mangel på kompetanse og ressurser. Utvalget merker seg at infrastruktur for forskning som tilgang på bibliotekstjenester, fagtidsskrift m.m. har lavest prioritet i museenes egne forslag til styrking av forskningen, og spør seg om dette tyder på liten forståelse hos ledelse og styrer for hva som skal til for å kunne forske. Utvalget merker seg også at mål for hva som forventes fra enkeltmedarbeidere med forskningstid heller ikke er adressert i museenes svar.

Utvalgets vurdering er at dersom forskningen i større grad skal stimuleres fra museene selv må ledelse og styrer ha kunnskap og forståelse av hva forskning innebærer og hva det krever. Men det er også avgjørende med de enkelte medarbeidernes egen motivasjon og utvalget mener museumssektoren burde kunne bygge opp flere mulige karriereløp. Kunnskapsdepartementet har nylig bedt et arbeidsutvalg se på stillingsstrukturene for faglige stillinger i UH-sektoren (Underdalsutvalget).²¹ Departementet og arbeidsgruppen så begge behovet for en mer differensiert stillingsstruktur med flere mulige karriereløp. Arbeidsutvalget har presentert en modell der UH-sektorens fagstillinger deles opp i tre ulike karriereløp, der det i alle tre løp er muligheter for karriereutvikling ved at man kan kvalifisere seg for tyngre eller høyere stillinger. Arbeidsutvalget mener at dette vil skape mer dynamikk i sektoren, men også gi stimuli til den enkelte ansatte for karriereutvikling. Utvalget mener at Underdalsutvalgets prinsipielle tenkning og modell også kan ha stor relevans for museumssektoren. Ved å skissere et antall karriereløp i museumssektoren, hvor de alle har utviklingsmuligheter, kan man skape en personlig motivasjon hos museumsansatte for å prioritere forskning.

Utvalget vil også peke på at når det vektlegges så vidt tungt at forskningen ved museene lider under mangel på avsatt sammenhengende tid i konkurranse med andre oppgaver, legger dette en gitt forskerrolle til grunn, der betingelsene for forskning først og fremst handler om enkeltindividers skrivearbeid. Å arbeide med samling, utstilling eller publikum er ikke en motsetning til å forske. Tvert imot kan slikt arbeid både være forskningsforberedende, ta form som datainnsamling og legge til rette for teori- og metodeutvikling for både kildeforståelse, forskningsprosess og resultat. Dette er også en del av museenes forskningsansvar, slik utvalget ser det, og viser til prosjektet *Tingenes metode*, som nettopp har integrert forskning med museets øvrige oppgaver. Prosjektet har som formål å bidra til å utvikle nye arbeidsmetoder som med utgangspunkt i museenes gjenstander og samlinger, kan svare på de reelle utfordringene museumsansatte møter når

²¹<https://departementene.sharepoint.com/sites/a5mcbcs/Dokumenter/Underdalsutvalget.%20Stillingsstrukturer%20i%20Universiteter%20og%20H%C3%B8gskoler.pdf>

de skal kombinere brukermedvirkning, forskning, forvaltning og formidling.²² I slik tenkning ligger også potensialet for et langt større og mer systematisk samarbeid mellom museer og andre forskende institusjoner, fordi museenes utgangspunkt for forskning kan utvide forskning som praksis. For at slike synergier skal oppstå, er det imidlertid utvalgets syn at det må jobbes systematisk og langsiktig for å styrke slike samarbeid og at sektoren i langt større grad må ses under ett, fra forvaltningens side, særlig når det kommer til forskning.

Utvalget vil understreke at strukturer og prosesser som setter museenes forskning inn i et systematisk kvalitetssikringssystem må utvikles for å styrke forskningen framover. Dette blir særlig viktig når sektoren er så heterogen og utgangspunktet for forskning er så ulikt institusjonene imellom. Som vi kommer tilbake til i neste kapittel, er det få eksterne midler tilgjengelig for KUD-museene og disse midlene er også i liten grad underlagt fagfelleverderte tildelingsprosesser. Internt må museene framover legge vekt på å se sin egen forskning inn i en større museumsforskningskontekst, og vurderinger av kvalitet må inngå som en del av dette. Utvalget mener et mer nyansert sett av måleindikatorer bør utvikles og her bør det være aktuelt å se til den danske Slots- og kulturstyrelsens parameter for godt forskningsarbeid, gjengitt i neste kapittel.

Å sette museenes kjerneoppgaver inn i en sammenheng som skaper synergier i stedet for å komme i konflikt, samt å sette søkelys på kvalitetssikring, krever helhetlige ledelsesgrep. Forskningsledelse og planer som setter museumsaktivitetene i sammenheng og viser helhetlige forskings- og kunnskapsprosesser, er viktige virkemidler i et slikt strategisk arbeid. Utvalget mener derfor at viktigere enn separate planverk for de enkelte kjerneområdene, er planverk som bygger oppgavene sammen fundert i museenes rolle som kunnskapsinstitusjon. Sammen med mer kvalitetssikring av forskningen ved museene, vil dette kunne bidra til både mer fokus på, og mer og bedre, forskning over tid.

Utvalget mener at de faglige nettverkene bør kunne spille en sentral rolle i utvikling av forskningssamarbeid museene mellom. Her finnes et godt utgangspunkt å bygge videre på i eksisterende nettverk, med flere eksempler på at nettverksarbeid har ført til publisering av fagfelleverderte arbeider. Det bør også være rom for å opprette nye faglige nettverk innenfor den strukturen som allerede finnes. At samarbeid i disse nettverkene prioriteres i museene er en forutsetning for at dette skal styrke forskningen. Likeså må nettverkene ha tydelige ambisjoner om prosjektutvikling og gjensidig forpliktende samarbeid med det almene forskningsbegrepet om kvalitet, transparenss og kreativitet som standard. Å utvikle gode,

²² <https://tingenesmetode.no/>

felles forskningsprosjekter tar tid og forutsigbar tilgang på søkbare, frie forskningsmidler vil, etter utvalgets syn også være viktig for å bygge slike samarbeid. Utvalget spør seg hvorfor så få universitetsmuseer og andre museer med forskningskompetanse ser ut til å delta i disse nettverkene. I den videre utviklingen bør disse aktivt søkes rekruttert inn i eksisterende og nye nettverk, blant annet for å bygge flere faglige broer i sektoren på tvers av forvaltningsstrukturene.

Utvalget ser at forskning gjennom de siste årene har vært løftet på den museumspolitiske agendaen, men spør seg om tiltakene kan ha bidratt til å lukke sektoren om seg selv framfor å stimulere til forskningssamarbeid med akademiske miljøer. Utvalget mener at det er viktig at museene setter forskningssamarbeid med UH-sektoren på agendaen. Få av museenes egne forskningsplaner ser ut til å være opptatt av slike samarbeid. Gitt at forskningsmiljøene ved de aller fleste museum utenom universitetsmuseene består av få ansatte som også skal gjøre andre ting, er det etter utvalgets syn avgjørende at museene utvikler sin forskningsaktivitet i samarbeid med andre. For å stimulere til slikt samarbeid er det sentralt at museene selv utforsker sin forskerrolle og sin forskningspraksis og ser på hvilke ulike måter dette kan være av interesse for andre aktører. Utvalget mener dette ikke bare er en fordel for museene, men også for forskningsmiljøene i UH-sektoren. Som vist i forrige kapittel har museene noen særegent interessante forutsetninger for forskning i tverrfaglig samarbeid mellom ulike faggrupper og mellom museet og publikum. Forskningsplaner og strategier bør adressere disse spørsmålene, i tillegg til å vektlegge rekruttering og forskningstid, og finne fram til langsiktige tiltak som styrker det enkelte museum som forskende institusjoner på sikt utfra den enkelte institusjons forutsetninger og interesseområder.

Kapittel 4

4.1 Virkemidler for museumsforskning

Forskning i museene synes å falle mellom flere stoler i forvaltning og virkemiddelapparat. Det er utfordrende å få grep om hvor ansvaret for forskningen i museene ligger, når ansvaret for sektoren er delt mellom flere departementer og forvaltningsnivåer. Kunnskapsdepartementet har gjennom universitetene fokus på universitetsmuseene, men ikke på øvrige museer som forskende institusjoner. Kulturdepartementet har tradisjonelt hatt lite søkelys på forskning på kulturfeltet generelt, men forutsetter at det skal forskes i museer som får tilskudd derfra. Selv forutsetter også museene under KUD at de skal forske, men det synes å være stor enighet om at vilkårene i disse museene ikke er gode nok. Et hovedspørsmål er om det er grunnbevilgningene til museene som skal finansiere forskningen eller om den i hovedsak skal finansieres, eller i alle fall styrkes, ved hjelp av eksterne midler. Er det i så fall Kulturdepartementet som skal sørge for slike eksterne forskningsmidler, eller skal den eksterne finansieringen komme gjennom de ordinære konkurransearenaene for forskning, Norges forskningsråd, EU-midler, og lignende tiltak?

I all hovedsak ivaretar Kulturdepartementet sitt sektoroppdrag for forskning gjennom midler til Norges forskningsråds satsinger, samt finansiering av forskningssenter innenfor idrett, frivillighet og sivil sektor og mangfold og likestilling.²³ En slik senter-satsing for det øvrige kulturfeltet ble anbefalt av Grundt-utvalget i 2012, men departementet gikk ikke videre med forslaget. Til gjengjeld ble det opprettet et eget forskningsprogram under Norges forskningsråd som særlig skulle rettes mot kultur og mediefeltet, KULMEDIA. Programmet var i utgangspunktet femårig, 2014-2018, med en ramme på 15 mill. kroner årlig. Programmet er nå inne i sin andre periode med en bevilgning fra KUD på 16 mill. i året over fem år.²⁴ Institusjoner som ikke er akkrediterte forskningsinstitusjoner kan ikke søke om disse midlene. Dette vil gjelde for de aller fleste museene som ikke er universitetsmuseum, pr. i dag med unntak av Norsk folkemuseum og Norsk teknisk museum.

I tillegg har flere av departementets underliggende virksomheter og etater FoU-oppgaver i sin portefølje. På kulturfeltet gjelder dette Norsk kulturråd, Kulturtanken, Nasjonalbiblioteket og Arkiverket. Kulturdepartementet har ingen helhetlig politikk for å ivareta sitt sektoransvar for forskning og heller ingen samlende strategi for underliggende virksomheters FoU-mandat eller museenes forskning.

²³ Eksempelvis Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, Senter for idrettsskedeforskning, Forskningscenter for barne- og ungdomsidrett, Senter for toppidrettsforskning, Senter for idrettsanlegg og teknologi.

²⁴ <https://www.forskningsradet.no/contentassets/fa6783d32cd444d48ecc7f7eb572703b/kulmedia-programplan-2019-2023.pdf>, s. 10

I det følgende vil vi særlig se på vilkårene for å være forskende institusjoner for museene med tilskudd fra KUD. Universitetsmuseene har en annen institusjonell inngang til spørsmålet gjennom å være en del av universitetene. Øvrige museer vil ha lignende vilkår som KUD-museene, men er ikke underlagt museumspolitikken på samme måte.

Når det gjelder de samiske museene er disse underlagt Sametingets forvaltning. Av Sametingets nylig vedtatte prinsippdokument for museumspolitikken framgår det en ambisjon om at det samiske samfunnet selv skal skrive og forske på sin egen historie, og det anerkjennes et behov for å øke forskningskapasiteten ved de samiske museene. Det pekes videre på at universitetsmuseene har store samlinger og vitenskapelig ansatte som forsker på samiske forhold og det er et ønske om god dialog med Kunnskapsdepartementet i spørsmål som angår forskning på samiske forhold. Utvalget oppfatter slike uttalelser som en bekreftelse på at de forholdene som er beskrevet for KUD-museene har allmenn betydning for museumsfeltet, med unntak av universitetsmuseene.

4.2 Grunnbevilgning og rapportering for museer under Kulturdepartementet

Den tydeligste føringen fra Kulturdepartementet til museene når det gjelder forskning, kommer med tildeling av driftsmidler. Denne grunnbevilgningen til museene i det nasjonale museumsnettverket er knyttet til overordnede kulturpolitiske mål for museum og visuell kunst. Målene for bevilgningene til museene framgår av den årlige budsjettproposisjonen og for 2020 er disse at bevilgningene skal legge til rette for at

- Museene er aktuelle og profesjonelle og utøver en aktiv samfunnsrolle
- Museene formidler kunnskap og opplevelse
- Museenes samlinger sikres og bevares best mulig samt gjøres tilgjengelige
- Museene forestår forskning og utvikler ny kunnskap
- Visuelle kunstuttrykk skapes, formidles og blir etterspurt²⁵

Målene er overordna og lite konkrete, men de operasjonaliseres gjennom mål- og resultatstyring og synliggjøres gjennom museenes årlige rapporteringer. De resultatindikatorene for forskning som ligger inne i museenes rapporteringssystem i dag er

- antall publiserte forskningsartikler med fagfelleevaluering
- ansatte med doktorgrad og autorisasjon fra NMF
- deltagelse i formalisert FoU-samarbeid
- hvorvidt museet har vedtatt forskningsplan som gjelder hele museet.

²⁵ Prop. 1 S (2019 – 2020), s. 96

Kulturrådets museumsseksjon er rådgivende organ overfor Kulturdepartementet i saker som knytter seg til museumssektoren. En av deres hovedoppgaver er å sørge for at museer som mottar støtte fra Kulturdepartementet praktiserer og utvikler seg i tråd med vedtatt politikk på feltet. Mål og resultater som legges til grunn for tildelingene til museene er derfor sentrale i Kulturrådets forvaltning av museumsfeltet. Museumsmeldingen, *Framtidas museum*, forankret museenes virke i de fire F'ene, forvaltning, forskning, formidling og fornying. Det er grunn til å tro at det ble større oppmerksomhet om forskning både i forvaltningen og sektoren i forlengelsen av denne. Blant annet har forskning vært et sentralt tema for Kulturrådets arbeid med utvikling av sektoren det siste tiåret.

Oppfølging av de faglige museumsnettverkene, omtalt i forrige kapittel, er en viktig del av Norsk kulturråds arbeid med å styrke den faglige utviklingen i sektoren på flere områder, også når det gjelder forskning. Det finnes ikke et eget forskningsnettverk, men noen av disse nettverkene har fungert som forskningssamarbeid og det pekes gjerne på at de kunne hatt en enda større betydning for å styrke forskningen i museene. Innspill fra museene selv tyder på at slike nettverk fungerer særlig godt når det samarbeides om konkrete prosjekter, selv om de også har en viktig funksjon som arenaer for erfaringsutveksling og møteplass for fagfolk som eller er spredt over mange ulike institusjoner.

Som vi har sett oppfatter museumsansatte hverdagen slik at det er vanskelig å finne nok tid til å prioritere forskning til tross for at dette er en av museenes kjerneoppgaver.

Grunnbevilgningen museene får skal dekke et bredt spekter av oppgaver. Man kan spørre seg om kravene til måloppnåelse for de fire F'ene i for liten grad ses i sammenheng og at det i for liten grad legges vekt på at kunnskapsutvikling er det bærende prinsippet for museumsdrift. Det er også et spørsmål om hvorvidt de ulike oppgavene står i direkte motsetning til hverandre. Knyttet til F'en fornying har det for eksempel fra politisk hold de siste årene vært understreket et behov for økt egeninntjening og museene som aktører i reiseliv og kreativ næring. Besøkstall og museenes arenafunksjon er andre elementer som gjerne trekkes fram som motsetninger til prioritering av forskning. I tråd med utvalgets syn på at museenes betydning som kunnskapsinstitusjoner vil vokse framover, vil vi understreke at ingen av museenes andre oppgaver behøver å stå i motsetning til forskningen. Man kan tenke seg vitenskapelig fundert kunnskapsutvikling som grunnvullen i museenes arbeid, slik det ofte også hevdes å være, og at verken samlinger, økonomi, turister, skoleklasser eller arrangementer vil bli skadelidende om dette legges til grunn for utvikling og drift av det enkelte museum.

Likevel vil utvalget understreke at institusjonenes handlekraft og mulighet til å prioritere også handler om størrelse og totaløkonomi. Slik sett bør det være et godt utgangspunkt at

museumsreformen har bidratt til større enheter med potensielt større kritisk masse for forskning. For å stimulere en dreining mot forskning gjennom bevilgningsstrukturen, har utvalget diskutert effekten reformen i UH-sektoren har hatt for forskningsproduksjonen. Det er uomtvistelig at grepet med å gå fra 100% basisbevilgning til en modell med basisbevilgning og resultatbasert bevilgning, har hatt stor effekt på sektorens aktivitet. I et 30 års perspektiv mener utvalget dette er en erfaring å ta med seg inn i videreutvikling av museumssektoren som en forskende sektor. Resultatbaserte bevilgninger vil kunne ha betydning også her.

4.3 Særskilte satsinger på forskning i regi av Norsk kulturråd

Forskning har vært ett av de områdene det gjennom årene har vært satt inn særskilte utviklingsmidler mot, fordi man har innsett at grunnbevilgningen ikke har strukket til. Det har vært ulike utviklingsprogrammer i regi av Norsk kulturråds museumsseksjon og tidligere ABM-utvikling og Norsk museumsutvikling.

I 2000 - 2001 tok eksempelvis Norsk museumsutvikling initiativ til forskerkurs for museumsansatte ved Universitetet i Bergen. Kurset tok sikte på å behandle en rekke problemstillinger som er av sentral interesse for studiet av museum som medium og institusjon.

Videre tok Norsk kulturråd i 2006 initiativ til et kunnskapsprosjekt som skulle stimulere til debatt og refleksjon omkring museenes og arkivenes samfunnsrolle, noe som lenge hadde vært etterspurt i politiske dokumenter. Det ble gjort en utredning for å kartlegge eksisterende kunnskap og forskning på feltet og i etterkant iverksattes et forprosjekt i samarbeid med ABM-utvikling, der det ble ansatt en forskningskoordinator og utlyst stimuleringsmidler som museene kunne søke på. I 2010 ble de økonomiske rammene utvidet og arkivene inkludert i satsingen. Programmet ble kalt «Forskning om museer og arkiv 2010–2011», FOMA, og hadde en ramme på 3,1 millioner.²⁶

Siden 2015 har Kulturrådet lyst ut særlige midler til forskning gjennom søkbare programmer finansiert av spillemidlene til Norsk tipping. Søknadene behandles administrativt i Kulturrådet før de legges fram for Kulturrådets ledelse som fatter endelig vedtak.²⁷ Søknadene blir altså ikke fagfelleurdert av andre forskere. I utlysingen til programmet *Forskning i museer*, for perioden 2018 – 2020, oppfordres det til samarbeid mellom flere museer, og museer i samarbeid med andre relevante aktører. Prosjekter i regi av de faglige museumsnettverkene

²⁶ Heen og Salomon (2013): s. 12

²⁷ <https://www.kulturradet.no/soknadsbehandling/museumsprogram>

blir prioritert.²⁸ Gjennom dette programmet er det bevilget 11,7 millioner kroner til åtte forskningsprosjekter i perioden, hvor til sammen 41 norske museum er involvert.²⁹ Beløpet tilsvarer omtrent det ett FRIPRO prosjekt får tildelt gjennom bevilgninger i Forskningsrådet og illustrerer realpolitikken i investeringsviljen.

Dette er snakk om små midler og prosjektene er avhengige av egenfinansiering og de må ses mer som såkornsmidler enn som forskningssatsning av betydning. Midlene til museumsprogrammer er heller ikke utelukkende rettet mot forskning, men inkluderer en rekke andre satsninger. Samtidig er det klart at de har løftet interessen og muligheten for enkeltpersoner til å drive forskning i sine institusjoner.

Utover arbeidet til museumsseksjonen er også Kulturrådets mangeårige satsing på FoU gjennom en egen FoU-seksjon og en egen FoU-avsetning i Norsk kulturfond del av det virkemiddelapparatet Kulturdepartementet har hatt, knyttet til forskning. Dette har i mindre grad kommet museene til gode, blant annet fordi de etter 2007 som hovedregel ikke har kunnet søke midler fra Kulturfondet når de får støtte over statsbudsjettet, men dette arbeidet har også frembrakt forskningsarbeider knyttet til museene. Nevnte FOMA er et eksempel. Enkeltprosjekter innenfor ulike forskningsprogrammer er andre.

4.4 Kunnskapsdepartementet og Norges forskningsråd

De overordnede målene for forskningspolitikken styres gjennom Kunnskapsdepartementet. Museer, utenom universitetsmuseene, har liten eller ingen plass i sentrale forskningspolitiske dokumenter. Unntaket de siste årene er Humaniorameldingen som kom i 2017, der humaniora i arkiver, biblioteker, museum, kulturminneforvaltning og kunstinstitusjoner er omtalt i et eget kapittel. Meldingen påpeker at det foregår en betydelig forsknings- og utdanningsvirksomhet ved institusjonene selv. Den påpeker også at forskningskompetansen og mulighetene til å drive forskning ved museene fremdeles varierer. Tiltakene som foreslås i forlengelsen er å

- vurdere tiltak for å stimulere til mer forskningssamarbeid mellom universiteter og høyskoler og forskere ved arkiv, biblioteker og museer, samt behovet for forskningsmidler som er tilpasset de sistnevnte institusjonens egenart og kapasitet som forskningsinstitusjoner, i forbindelse med videreutvikling av de forskningspolitiske virkemidlene på feltet

²⁸ <https://www.kulturradet.no/stotteordning/-/vis/forskning-i-museer>

²⁹ <https://www.kulturradet.no/stotteordning/-/vis/forskning-i-museer/tildelinger>

- legge til rette for at forskning og andre relevante aktiviteter utført ved arkiver, biblioteker og museer kan registreres i forskningsinformasjonssystemet CRISTin³⁰

I forlengelsen av det første punktet ser ikke Kunnskapsdepartementet ut til å ha fulgt opp med konkrete tiltak for å stimulere mer forskningssamarbeid mellom universiteter og høyskoler og forskere ved arkiv, bibliotek og museer. Vi ser heller ingen tiltak rettet mot å etablere forskningsmidler spesielt tilpasset disse institusjonene. Dette aktualiserer spørsmålet om hvilke departementer som har ansvar for forskning i disse institusjonene, og om dette skal være Kulturdepartementets ansvar alene.

Når det gjelder CRISTin har Kulturrådet nedsatt en gruppe som skal se på hvordan systemet kan implementeres i museene.³¹ Som forskningspolitisk tiltak skal CRISTin legge til rette for synliggjøring og tilgjengeliggjøring av forskningen i museene. Men det argumenteres også, fra blant andre Museumsforbundet, at man skal legge inn økonomisk belønning for publisering basert på CRISTin-oppføringer på samme måte som i UH-sektoren. I UH-sektoren har dette vært et virkemiddel for å øke publisering i godkjente kanaler, og det har bidratt til en sterk økning, både fordi det genererer midler, og fordi det bidrar til å styre forskningen inn mot artikkelproduksjon i godkjente publiseringskanaler. Men det er likevel en svært liten del av samlede bevilgninger som fordeles på denne måten. Hvorvidt styrking av forskning i museer skal foregå gjennom økonomisk støtte til denne type artikkelproduksjon eller om støtteordninger heller bør rettes mot finansiering av tid og ressurser eller kompetanseheving er et sentralt spørsmål.

Norges forskningsråd er den altoverskyggende viktigste forskningsfinansøren i Norge utenom grunnbevilgningene til UH-sektoren og andre institusjoner med forskningsmandat. Som forskningspolitisk virkemiddel er Forskningsrådet underlagt Kunnskapsdepartementet, men også andre departementer bidrar med finansiering knyttet til sine sektorspesifikke behov for forskningsbasert kunnskapsutvikling.

Forskningsrådet har hatt ulike programmer og satsinger særlig innrettet mot museene eller ABM-sektoren. I en femårsperiode fra 1992 bidro de blant annet med et stimuleringsprosjekt som ble kalt "Museumsforskning i nettverk". Programmet gjaldt de kunst- og kulturhistoriske museene.

Forskningsrådet har en rekke ulike, søkbare ordninger. Enkeltpersoner kan ikke søke midler her. For de fleste ordningene må søker være akkreditert som forskningsinstitusjon av Norges forskningsråd. Kravene til akkreditering er blant annet at minimum 30% av årsverkene, og minst 5 årsverk, må være FoU-årsverk. Når organisasjonen også har økonomisk aktivitet,

³⁰ Meld. St. 25 (2016 – 2017), s. 47

³¹ <https://www.kulturradet.no/museumsutvikling/vis-artikkel/-/synliggjoering-av-museumsforskningen-med-cristin>

skal det være separat regnskapsførsel av den økonomiske og den ikke-økonomiske aktiviteten. Dette er krav som er svært krevende for de fleste museene å oppfylle og per i dag er det kun to museer utenfor universitetsmuseene som har slik akkreditering. For ordningen med Offentlig sektor-ph.d. (OFFPHD) gjelder imidlertid ikke dette kravet og som tidligere vist er 9 av 16 tildelinger til museer fra Forskningsrådet i perioden midler fra denne ordningen.

Forskningsrådets ordning for Offentlig sektor-ph.d. synes å ha truffet museumssektoren godt. Ordningen skal bidra til økt forskningsinnsats i offentlige virksomheter, økt forskerrekruttering i offentlig sektor og økt samspill mellom academia og offentlig sektor. Prosjektene skal bygge kunnskap som er relevant og anvendbar for offentlige aktører og deres brukere og framskaffe kunnskap innenfor områder der kunnskaps- og innovasjonsbehovene er store og støtte opp under virksomhetens FoU- og innovasjonsstrategi. Ordningen kan ikke søkes av institusjoner som er akkreditert som forskningsinstitusjon. Etter ny vurdering av retningslinjene kan heller ikke institusjoner med mindre enn 80% offentlig støtte søke disse midlene. Dette vil være tilfelle for en rekke museum som tidligere kvalifiserte for, og fikk, slike midler.

Offentlig sektor-ph.d. er en ordning som ikke først og fremst er innrettet for å bygge forskningsmiljøer, men som har gjort det mulig for museene å styrke sin vitenskapelige kompetanse gjennom eksterne midler og samarbeid med gradsgivende institusjon. Sentralt er også at prosjekter som støttes skal ta utgangspunkt i en problemstilling som er relevant for den offentlige virksomheten, eksempelvis et museum, men det skal planlegges og gjennomføres i tett samarbeid mellom den offentlige virksomheten og gradsgivende institusjon. I likhet med søknader til Kulturrådets program for forskning i museer blir også disse søknadene behandlet administrativt og ikke underlagt fagfelleevaluering fra andre forskere gjennom Forskningsrådets fagfellebaserte system.³² Prosjektene blir imidlertid vurdert mot de samme kravene til vitenskapelig nivå som andre doktorgradsprosjekter ved gradsgivende institusjon og følger dennes forskrift for doktorgradsutdanning når det gjelder opptak, gjennomføring og bedømmelse.

Et annet virkemiddel under Forskningsrådet er Regionale forskningsfond. Disse fondene ble opprettet i 2010 og er fond som forvaltes regionalt og blant annet gir støtte til regionale forskningsprosjekter. Fondene har noe ulik innretning, men et fellestrekk er at de er særlig rettet mot regional utvikling. Kun få museer har søkt og fått midler fra denne ordningen siden starten. Hvorvidt dette skyldes utlysningenes innretning eller museenes vurdering av

³² <https://www.forskningsradet.no/utlysninger/2019/offentlig-sektor-ph.d.--doktorgradsprosjekt-i-offentlig-virksomhet/#EvaluationTitle>

ordningens hensiktsmessighet i forhold til egne behov, er uklart. Men dette er eksterne midler som museene er kvalifiserte til å søke på.

4.5 Annen ekstern finansiering

Utover Forskningsrådets søkbare midler er det små muligheter for ekstern finansiering av forskning i Norge. Norsk Faglitterær forfatterforenings stipender er en mulighet for enkeltforskere. Det samme er frie, søkbare midler i Sparebankstiftelsen og Fritt ord. Dette er imidlertid finansieringskilder som ikke primært er innrettet mot forskning og kan ikke sies å kunne betraktes som virkemidler som kan støtte en systematisk styrking av forskningen i museene, selv om enkeltbidrag er kjærkomment for å kunne finansiere opp enkeltprosjekter også i museene.

EØS-forskningsprogrammene lyser ut midler til prosjekter som norske partnere kan delta i. Søker må være fra samarbeidslandet, men hvert prosjekt må normalt ha minst én norsk partner. Forskningsrådet bistår norske deltagere i søknadsfasen. Nye utlysninger er avhengig av fornying av avtalen om EØS-midlene og slike midler og deres innretninger har derfor ikke stor langsiktighet. Pr. i dag er nye utlysninger usikkert. Utlysningene som har vært gjennomført til nå har vært åpne, også for museer som ikke er akkreditert fra Forskningsrådet. Tilslagene fra programmene domineres av tunge forskningsaktører og konkurransen om disse midlene er like hard som for øvrige ordninger under Forskningsrådet og EUs utlysninger. Forskningsrådet har pr. i dag ikke ferdigstilt en oversikt over søkere og tildelinger de siste årene, men mener det har vært museer involvert, uten at omfanget kan fastslås med sikkerhet på det nåværende tidspunkt. Minst to av universitetsmuseene har vært involvert i prosjekter med tildeling fra disse programmene. Dette er midler det er krevende både å få tilgang til og prosjekter som krever mye forskningsadministrasjon, så om det er relevant for museene, vil det være et supplement, mer enn en stabil mulighet for styrking av sektoren.

I noen grad har museene deltatt i internasjonale prosjekter og fått støtte gjennom EU. Her finnes det mange muligheter for å være samarbeidspartner, men det å søke EU er en ressurskrevende prosess. Det kan være en viktig ambisjon for museene å styrke internasjonalt samarbeid ved å inngå i større forskningsprosjekter. Men det vil utvilsomt kreve ekstern støtte for at museene skal ha muligheter til å inngå i denne typen samarbeid.

4.6 Kompetanseheving og synliggjøring

Det har vært påpekt manglende samsvar mellom UH-sektorens utdanninger og museumssektorens behov for fagkompetanse. Noe av kritikken har handlet om hvorvidt de akademiske fagene i stor nok grad gir studentene kompetanse som er relevant for museene, også med tanke på videre forskning, og retter seg mot endringer i innrettingen av fagområder som tidligere har rekruttert mange til museumssektoren, som kunsthistorie, etnologi, folkloristikk og historie. Kritikken har handlet både om for stor grad av teoretisering og mangel på fordypning i museenes gjenstandsområde. Dette gjelder særlig de kulturhistoriske museene, men også når det gjelder kunsthistoriefaget er det reist spørsmål om hvorvidt utdanningen forbereder godt for forskning på og formidling av eksisterende kunsthistoriske samlinger. En mer praksisnær utdanning rettet mot musealt arbeid har vært etterspurt av sektoren. Samtidig er det høyst usikkert om dette er en type kompetanse som vil øke forskningsaktiviteten i museene. I alle fall er det ikke gitt at det kun er slik kompetanse som vil styrke forskningen.

Tradisjonelt har museumsforskning blitt forstått som den forskningen som bedrives av ansatte innen ulike fagdisipliner som for eksempel arkeologi, antropologi, etnologi, zoologi, botanikk og kunsthistorie.³³ Oversikten over tildelinger til OFFPHD til museene domineres av et mangfold av forskningsprosjekter og dekker tematiske områder som urfolk og kulturarv, gjenstander, mangfold, museologi, musikk og kunsthistorie.

Både internasjonalt og i Norge har det de siste tiårene vært argumentert for at museumsforskning både kan være forskning basert på denne tradisjonelle fagkunnskapen og forskning på museene som kunnskaps- og samfunnsinstitusjoner. Flere av ABM-utvikling og senere Kulturrådets satsninger har hatt som målsetning å styrke forskningen om museer samtidig som de ønsker å øke forskningskompetansen i museene. Gitt at museumsforskning omfatter så mange fagområder, og kan innebære både forskning om museene som turistattraksjoner og pedagogiske virksomheter på den ene siden og bygningsarv og gjenstandskunnskap på den andre, er det et sentralt spørsmål for museene å avgjøre hvilken forskningskompetanse de ønsker å satse på.

For å styrke museumsforskning mener utvalget at det trengs flere samarbeidsflater mellom museer og UH-sektoren for å diskutere innretting av fag og mer samarbeid om utdanningene. Ikke minst bør museene og utdanningsinstitusjonene ha en felles oppfatning av hva som er avgjørende kompetanse for å drive forskning og hvordan denne kan

³³ Brenna (2009), s. 63

integreres i museumsarbeidet på den ene siden og på hvilken måte museenes spesialkunnskap kan styrke dagens undervisningstilbud. Man kunne også tenke seg at KUD og KD kunne samarbeide om å løfte utdanningene innen museumsrelevante fag. Samtidig er utdanningsinstitusjonene selvstyrte og hvilket ansvar de skal ha og ta for ulike sektors behov for kompetanse, er en langt større, prinsipiell diskusjon enn det som angår museumssektoren.

Uavhengig av hvilke tema- og fagområder museumsforskningen skal dekke framover, mener utvalget bestemt at teoretisering ikke svekker museene. Teoretisk kunnskap er en forutsetning for å drive forskning. At museene også har behov for praktisk kunnskap trenger ikke å komme i konflikt med dette, men kan åpne samarbeidsflater. Den videre diskusjonen om forskning i museene i et 30-års perspektiv, må avveie hvilke fagområder forskningen i museene skal dekke. Det er ikke irrelevant hvilke fag ansatte med doktorgrad har bakgrunn fra. Og det er relevant å spørre hvilke fagområder museumsfaglig forskning forventes å være en del av og hvordan museene best bidrar til samlet vitenskapelig utvikling av kunnskap om museene og deres ansvarsområder.

Også når det gjelder forskerutdanning er det flere mulige innganger til museenes behov. På den ene siden er det uttrykt ønsker om å opprette forskerutdanning for de som allerede er ansatt i museene og vil kvalifisere seg til forskernivå. OFFPHD fungerer i stor grad på den måten. I takt med økningen i antall uteksaminerte kandidater med doktorgrad vil museene framover i økende grad kunne ansette folk som allerede er forskerutdannet. Derfor vil utvalget mene at det framover er viktigere å få til gode museumsrelevante forskerutdanningstilbud, enn å ensidig satse på kvalifisering av museumsansatte. Det betyr imidlertid ikke at ikke etter- og videreutdanning har en verdi på kort sikt.

Basert på erfaringene fra universitetsmuseene, beskrevet i kapittel 3, vil et opplagt virkemiddel være å opprette ph.d. stillinger som er delt mellom museer og universiteter, som ikke er ment utelukkende for museumsansatte, men der det gjennom utdanningsløpet blir gitt mulighet til å jobbe i en museumsinstitusjon og samtidig ha tilgang til forsker- og utdanningsmiljøer ved universitetene. Slike delte stillinger finnes ikke i Norge i dag. På forskerutdanningsprogramnivå finnes heller ingen spesifikke programmer for museumssektoren, imidlertid samarbeider universitetsmuseene med utdanningsinstitusjoner i hele Norden om forskerskoler i arkeologi og biosystematikk. Hvorvidt det er en fordel at slike programmer rettes utelukkende mot museene, slik det for eksempel ble gjort ved Nordiska museet i en periode fra 2002, eller om det bør være programmer som er bredt innrettet, er et

spørsmål som henger sammen med spørsmål om behovet og mulighetene for flere kontaktflater mellom museene og forskningsmiljøer i UH-sektoren.

Utvalget mener dette er avveininger som er helt sentrale i den videre utviklingen. Etter- og videreutdanningstilbud med spesiell vekt på forskning er viktig. Ved Universitetet i Bergen er etterutdanningskursene "Å forske i og på museum" og "Vitskapleg publisering for museumstilsette." (MUSE 620 og 621) opprettet og rundt 50 deltagere har avlagt eksamen siden 2015. Kursene blir framholdt som viktige tiltak av flere museer i deres forskningsplaner. Disse kursene er rettet mot de som allerede er ansatt ved museene. Slike tilbud kan imidlertid ikke erstatte en mer langsiktig tenking om rekruttering av forskerkompetanse. Systematisk oppbygging av museenes forskerkompetanse mener utvalget går gjennom samarbeid med UH-sektor om museumsforskning i stort, inkludert felles ph.d.hjemler og forskerskoler.

I tillegg til MUSE-kursene ved UiB har Norges museumsforbund gjennom flere år arbeidet aktivt for å styrke museenes forutsetninger for forskning. Gjennom en egen seksjon for forskning arrangeres blant annet museenes forskningskonferanse årlig, samt andre samlinger og sesjoner på årsmøter og andre konferanser. For å synliggjøre museenes forskning har Museumsforbundet, også gjennom flere år, jobbet for at museene skal få mulighet til å innlemme sine publikasjoner i forskningsinformasjonssystemet CRISTin. Dette ble, som vi har sett, løftet som et tiltak i Humaniorameldingen. Museumsforbundet har også startet fagtidsskriftet Norsk museumstidsskrift, som fagfelle vurderes på nivå 1 og synliggjør en bredde av museumsforskningen.

Alt dette er viktige tiltak som har bidratt i tilrettelegging for forskning, men utvalget vurderer at det må større strukturelle grep til for å styrke museene som forskende institusjoner i årene som kommer og som ligger utenfor enkeltaktørers mulighet til å løfte alene. Dette kommer vi tilbake til i neste kapittel.

4.7 Virkemidler for museumsforskning i Sverige og Danmark

Forvaltning av museumssektoren har litt ulik innretning i de skandinaviske landene og hensiktsmessig bruk av virkemidler knyttet til museumsforskning kan derfor tenkes å være forskjellig. Både Danmark og Sverige har en museumslov som regulerer området, om enn av litt ulik karakter. I Norge finnes ingen slik lov. Sverige og Danmark har også et divisjonsdelt museumslandskap når det kommer til offentlige tilskudd, med noen få, større museer som får hele sitt tilskudd fra staten og deretter langt flere som får tilskudd fra flere forvaltningsnivå. I

Norge derimot er sektoren, som vi har sett, knyttet sammen i et nasjonalt museumsnettverk av svært ulikeartede museum når det gjelder størrelse og fagområder, der alle i utgangspunktet er underlagt de samme krav og forventninger fra statlig nivå, men har ulik statlig finansieringsandel. Det er likevel interessant å se litt næyere på de virkemidler for forskning i museene som er i bruk henholdsvis Danmark og Sverige med tanke på erfaringer og overføringsverdi.

Danmark har hatt museumslov siden 1958 og denne ble senest revidert i 2012. Et av formålene med lovrevisjonen var å styrke forskningen på museene, og Kulturministeriet understreket i det lovforberedende arbeidet, at det som presisering av praksis skulle understrekes, at forskning danner grunnlaget for de fem «museumssøyler» (innsamling, registrering, bevaring, formidling og forskning), men at eksempelvis innsamling også skulle foregå med fokus på det forsknings- og formidlingsmessige potensialet. Kulturministeren fremhevet at hensikten var å betone museenes rolle som kunnskapsinstitusjoner og læringsmiljøer som arbeider forskningsbasert, aktualiserer sin viten og setter den i spill. Loven slår fast museenes krav til å forske innenfor sitt vedtektsbestemte område og å stille samling og dokumentasjon til rådighet for forskning. Det er i dag også et krav, at museumsforskere skal ha ph.d.-grad eller tilsvarende. I forlengelse av loven gjennomføres jevnlig kvalitetsvurderinger av alle statsanerkjente museer samt de mindre, statlige museene. Slots- og kulturstyrelsen knytter dette arbeidet til tydelige anbefalinger for arbeidet med forskning.

For godt forskningsarbeid i museene anbefaler Slots- og kulturstyrelsen at:

- Museet har en nedskrevet prioritert forskningsplan, som sikrer nivå og utvikling i museets forskning. Forskningsplanen beskriver også forskningens betydning for og sammenheng med den øvrige faglige varetakelse.
- Museets forskningsplan inngår i museets overordnede strategi for den samlede virksomheten, og mål for forskningen er satt i relasjon til museets organisatoriske og ressursmessige forhold.
- Museets forskning lever opp til det almene forskningsbegrepets krav om originalitet (at forskningen utvikler ny viden, innsikt og erkjennelse), transparens (at det anvendes relevante metoder og teoridannelse) og gyldighet (at det redegjøres for arbeidets forhold til relevante vitenområder).
- Museet har en løpende forskningsproduksjon, som publiseres i ulike typer publikasjoner.
- Museet publiserer sin forskning i relevante, fagfellebedømte medier nasjonalt og internasjonalt.

- Museet inngår i relevante faglige nettverk og forpliktende forskningssamarbeid med andre museer og vitensinstitusjoner nasjonalt og internasjonalt med henblikk på å sikre kvalitet, nivå og utvikling i museets forskning.
- Museet evaluerer systematisk sine forskningsprosjekter med henblikk på å vurdere, om de ressurser museet bruker på forskning står i et rimelig forhold til utbyttet.” (s. 7)

I Styrelsens egen Strategi for tilsyn med statsanerkjente museer kan man dessuten lese at alle museer ”skal bedrive forskning etter det almene forskningsbegrep (mål for kvalitet)”, men det kan ”differensieres på omfanget/antallet avhengig av museets ressursgrunnlag”, altså museenes størrelse. Slots- og kulturstyrelsen har også utviklingsmidler til museumsforskning og i forlengelsen av en utredning om de danske museene i 2012, ble behandlingen av disse flyttet fra styrelsen selv til Kulturministeriets forskningsutvalg, hvor de nå vurderes av forskere.

Utfra måltallene i den danske museumsstatistikken kan det overordnet se ut som om skjerpede kvalitetsvurderinger har ført til en opprustning av museenes forskning i perioden 2014 - 2017. Hvorvidt dette først og fremst skyldes kvalitetsvurderingene eller om andre faktorer, som økte ressurser gjennom at private fond i samme periode har hatt fokus på museumsområdets forskning, er vanskelig å si. I Danmark har man imidlertid to store, private fond som har hatt egne satsninger for å styrke museenes forskningsarbeid og forskningskompetanse. Fra 2015 har disse til sammen bidratt med ca. 25 millioner danske kroner årlig til styrking av museumsforskning. Til begge disse fondenes satsninger er det knyttet et krav om forskningssamarbeid mellom universiteter om museer og gode muligheter til å frikjøpe museumsansatte til blant annet ph.d.- forløp eller ansette eksterne i ph.d. og post Doc- stillinger. Også Kulturministeriet ved Slots- og kulturstyrelsen prioriterer samarbeid mellom universiteter og museer med henblikk på å utvikle museenes forskningskompetanse.

Sverige fikk sin museumslov i 2017 som omfatter det almene museumsvesenet. Lovens formål var å sikre museenes selvstendighet og vitenskapens uavhengighet. I loven slås det fast at et museum skal bidra til forskning og annen kunnskapsoppbygning, blant annet gjennom å ha høy kompetanse på sitt emneområde.

I proposisjonen som kom i forkant av loven slo det fast at museenes fokus skulle være kunnskap og danning og at utstillinger og annen publikumsvirksomhet skal bygge på forskning. Mange museer har i dag forskere ansatt, og flere bedriver regelrett forskningsvirksomhet, ofte i samarbeid med universiteter og høyskoler og eksterne

forskningsfinansierer. Man mener at den nære relasjonen mellom museene og UH-sektoren er avgjørende for kunnskapsoppbygging og utvikling av museumsvirksomheten i stort. I museumsloven slos det videre fast at Riksantikvarieämbetet skal ha samordningsansvar for museumsspørsmål i Sverige. Gjennom dem finansieres blant annet FoU-program for kulturarv og kulturmiljø som også museer kan søke midler fra. Bidrag kan søkes årlig for finansiering av prosjekt, forstudier og nettverk og publiseringsbidrag. For å oppfordre til tverr- og flervitenskaplige samarbeid på tvers av institusjons- og fagområder må minst to institusjoner eller disipliner være involverte i søknaden. Majoriteten av prosjektmidler fra denne satsningen går til universiteter, men med en stadig økning i tilslag til museer, fra 1 % i 2012 til 27% 2020. I 2020 ble mer enn 20 millioner kroner fordelt fra programmet, hvorav altså 27 % gikk til museene. Flere museer er også med i universitetenes prosjekter. Også i Sverige anerkjennes utfordringen med at museene i liten grad får gjennomslag for sine søknader til Vitenskapsrådets, tilsvarende Norges forskningsråd. Det anses at økt rekruttering av forskere til museene skulle kunne bidra til å bedre situasjonen. Dessuten framheves det at mer samvirke mellom forskere ved museene og de ulike lærestedene også kan bidra til å øke kvaliteten på søknadene og derigjennom øke mulighetene for gjennomslag i søknadsbehandlingen.

4.8 Utvalgets vurderinger

Utvalget mener at museene gjennom grunnbevilgningen har et ansvar for å legge til rette for forskning gjennom ledelse og prioriteringer. Museumsreformen har bygget opp større og faglig sterkere enheter. Strukturelt er dette et godt grunnlag for at flere museer, over tid og gjennom bevisst satsing, kan bygge seg opp som forskende institusjoner. På sikt bør også flere kunne kvalifisere seg for akkreditering i Norges forskningsråd. Det er imidlertid en realitet at museumsoppgavene er mange og at i intern prioritering om ressurser og tid oppleves det for mange vanskelig å gi rom for forskning. At museenes grunnbevilgninger alene skal bære en styrking av museumsforskningen, synes derfor urealistisk. Utvalget mener derfor det er nødvendig med eksterne midler for å styrke forskning i museene. Slike eksterne midler bør, etter utvalgets syn, innrettes slik at de kan fungere som drivere i styrking av både forskningsaktiviteten og kvaliteten. Utvalget mener også at museenes arbeid med forskning i langt større grad enn i dag må følges opp av kvalitetssikringssystemer og kvalitetsvurderinger enn det som ligger i dagens rapporterings- og vurderingssystem forvaltet i Kulturrådet. Utvalget vil vise til kvalitetsvurderingene som gjøres i Danmark samt til Kulturdepartementets egne evalueringssopplegg for musikk- og scenekunstormråde, som eksempler å trekke erfaringer fra. Utvalget mener at fagfellevurdering må være sentralt i kvalitetssikringen. Utvalget ser verdien av det arbeidet som gjøres gjennom programmidlene

fra Norsk kulturråd, men vil peke på at de av midlene som går til forskning, framover må deles ut etter kvalitetsvurdering knyttet til forskning, og ikke først og fremst blir ansett som utviklingsmidler for sektoren.

Utvalget er godt kjent med diskusjonene rundt Norges forskningsråds regler for akkreditering av forskningsinstitusjoner, der museene stort sett faller utenfor. Utvalget mener at både Norges forskningsråd og Kunnskapsdepartementet framover i større grad må se på museene utenfor universitetssystemet som forskende institusjoner og at Kulturdepartementet har et ansvar for å følge opp dette. Utvalget tror ikke at en annen type akkrediteringsregler nødvendigvis ville bidratt med mer penger til museene. Konkurransen om NFR-midlene er stor og strekker seg mot internasjonal eksellense, som de færreste museer vil kunne måle seg mot gjennom enkeltprosjekter og enkeltforskere. Utvalget mener imidlertid at museene bør kunne være reelle samarbeidspartnere i forskningsprosjekter sammen med akkrediterte institusjoner og at det er uheldig at de få museene som er akkrediterte forskningsinstitusjoner ikke kan søke OFFPHD-midler. Dette er regler som motvirker målet om å styrke museene som forskende institusjoner. Utvalget mener ikke-akkrediterte museer må kunne inngå som likeverdige partnere i forskningsprosjekter framover, slik tilfellet var tidligere, og slik tilfellet også er i Danmark.

Museenes oppgaver blir mer og mer differensiert. Utvalget mener at forskningen er vesentlig for å binde disse oppgave sammen og at forskning i museene bør ta utgangspunkt i museet som kunnskapsinstitusjon. Framtidige forskningssatsninger må derfor virke i dybden. Det er utvalgets syn at virkemidler og tiltak for å styrke forskning i museene så langt i for liten grad har sett museumspolitikk og forskningspolitikken i sammenheng, og i for liten grad har vært rettet mot å bygge varige strukturer for samarbeid mellom museenes forskning og forskningsmiljøer i UH-sektoren. Tiltak som programmidler, etterutdanning og mulighet for å registrere arbeider i CRISTin, er etter utvalgets syn relevante, men vil i liten grad alene kunne løfte museumsforskningen videre fra der den står i dag.

Utvalget ser at OFFPHD-ordningen har truffet museene godt, men at færre museer framover vil kunne søke på grunn av nye grenser for andel offentlig finansiering. Utvalget mener rekruttering av forskerutdannet personell er en nøkkel i styrking av forskningen framover og mener phd.er som lyses ut bredt og bygger og inngår i samarbeid mellom museumssektor og UH-sektor vil være vel så viktig som eksisterende ordninger. Slike stipendiatstillinger bør kunne gå både til klassisk museumsforskning og forskning på museene som samfunnsinstitusjoner og formidlingsarenaer. Som en del av en slik satsing bør det være aktuelt å innrette forskerskoler som samler forskere fra flere fagområder rundt museumsrelevante

problematikker og forskningsfelt. Det må være et mål å i større grad bygge museumsforskningen sammen til et forskningsfelt som både museene og de andre akademiske miljøene bidrar inn i, også for å utfordre og utforske forskning som praksis gjennom museene, slik vi har pekt på i det foregående.

Kulturdepartementet finansierer forskningssenter innenfor flere av sine ansvarsområder. Utvalget har diskutert om dette også kan være en løsnings for museumsforskningen. Dersom et slikt senter kan innrettes på en måte som bygger sterkere samarbeid mellom museene og UH-miljøene, mener utvalget et slikt senter bør være et mål på litt sikt. I utgangspunktet mener utvalget likevel at forskningen først og fremst må skje i museene, uten noen form for mellomledd eller ekstra institusjonsdanning. Utvalget ser imidlertid at et slikt senter kunne hatt som funksjon å drifte en eller flere forskerskoler for museumsforskning basert på et samarbeid mellom museene og UH-sektoren.

Danmark og Sverige har museumslover og det kan se ut til at i alle fall den danske kan ha hatt en viss betydning for styrking av forskningen i museene. Utvalget ser at en lov også i Norge skulle kunne styrke forpliktelsen overfor forskningen både i museenes ledelse og i departementene og i forvaltningen for øvrig. Dersom det vedtas en museumslov også i Norge, må den, etter utvalgets syn, utformes på en måte som bidrar til å sikre at museene utvikler seg som forskende institusjoner. Utvalget tar imidlertid ikke stilling til om en lov er det viktigste virkemiddelet for å oppnå dette og vil i neste kapittel komme med sine forslag til tiltak.

Kapittel 5

5.1 Utvalgets anbefalinger

Hvilke virkemidler som skal virke sammen for å styrke museene som forskende institusjoner er en kompleks problemstilling som utfordrer eksisterende forvaltningsstruktur. Museene utenfor universitetene er så godt som fraværende i forskningspolitikken, mens forskning er løftet fram i museumspolitikken, men ikke i den overordnede kulturpolitikken. Det er vanskelig å plassere et helhetlig ansvar for både utforming og oppfølging av tiltak og virkemidler. Noen virkemidler styrer museumsledelse og styrer selv over, som rekrutteringspolitikk, ansattes disponering av tid og tilrettelegging for forskning. Andre virkemidler er eksterne og avgjøres av bevilgende myndigheter, gjeldende museumspolitik og forsknings- og utdanningspolitikk i ulike deler av forvaltningen. Utvalgets grunnleggende syn er at museenes forskning må ses som en del av en større kunnskapskjede og at dette må ligge til grunn når virkemidler bygges opp og forvaltes både internt og eksternt.

Et sentralt spørsmål i utvalgets arbeid har vært hvorvidt et løft for museumsforskningen krever spesialtilpassede virkemidler eller om museumsforskningen snarere bør styrkes gjennom økt samhandling og samarbeid med eksterne aktører og tilpasses eksisterende virkemidler. Utvalget mener at man kan risikere at jo flere særordninger, jo skarpere blir skillet mellom museenes forskning og andre akademiske miljøer. Når forskning utført på museum først og fremst publiseres og formidles i egne museumsinterne sammenhenger der den ikke konkurranses utsettes og kvalitetsvurderes i en større vitenskapelig kontekst, er det en fare for at sektoren lukker seg om seg selv og forsker for seg selv og publiserer i egne kanaler. På den andre siden er kvalifiserings- og tildelingskravene hos for eksempel Forskningsrådet, som er den store eksterne finansøren av forskning, så utilgjengelige for de aller fleste museene, at dette i realiteten ikke er en arena hvor museumsforskningen kan delta pr. i dag, heller ikke som samarbeidende partner i forskningsprosjekter. Samtidig finnes det eksterne midler som museene kan søke på, også innenfor Forskningsrådets system og i EU, men knyttet til andre typer programmer enn de frie forskningsmidlene.

Utvalget mener at når det gjelder publisering, synliggjøring og rekruttering bør museene søke samhandling og samarbeid også utenfor egen sektor i større grad enn i dag. Når det gjelder finansiering, mener utvalget imidlertid at det må finansieringsløsninger på plass som er særlig innrettet etter museenes situasjon og kompleksitet og hensynta de utfordringene som har vært pekt på i mange år, nemlig at det er vanskelig å jobbe systematisk og langsiktig med forskningen i museene innenfor grunnbevilgninger og gjeldende krav og føringer.

Med erfaringen fra universitetsmuseenes utvikling etter *Tingenes tale* i mente, mener utvalget at det kreves grunnleggende, strukturelle grep også for de øvrige museene, om forskningen skal styrkes og museene satses på som forskende institusjoner de neste 30 årene. Utvalget mener at dette må skje basert på to nøkkelkomponenter, nemlig **rekruttering** og **samarbeid**. Disse må løftes av alle aktørene i samspill og utvalget vil i det følgende gi sine anbefalinger i tråd med dette. Først vil vi imidlertid adressere spørsmålet om hvorvidt alle museer bør forske.

5.2 Hvilke institusjoner skal forske?

Svaret på hvilke institusjoner som skal forske er dels avgjørende for hvilke anbefalinger utvalget kommer med. Utvalget har utarbeidet sine anbefalinger gitt dagens system der alle museer med tilskudd fra KUD har de samme målkravene, samt forpliktelsen knyttet til Unesco og ICOMs definisjon. Utvalget har forståelse for at føringen om at alle museer skal forestå forskning, kan synes vanskelig for det enkelte museum, gitt at målforståelsen for dette er knyttet til antall publiserte fagfelleverderte artikler, ansatte med doktorgrad, formaliserte FoU-samarbeid og vedtatt forskningsplan. Utvalget vil imidlertid påpeke at forventningen om forskningsaktivitet knytter museenes arbeid med kunnskapsutvikling til det vitenskapelig omland som museene som offentlig finansierte samfunnsinstitusjoner hører hjemme i. Vi har tidligere også påpekt at det heller ikke er gitt at måleindikatorne gir et fyllestgjørende bilde av hvordan museene jobber forskningsrelatert og vitenskapelig. Forskningsprosessen favner langt videre enn det slike effektmål gir uttrykk for. Innretting mot forskning handler i stor grad om grunnleggende innstilling til behandling og innsamling av kildemateriale, systematisk og etterprøvbar kunnskapsutvikling og perspektivering på formidling. Dette er ønskelig fra institusjoner som får offentlige midler knyttet til ivaretagelse av kultur- og naturarven.

Heller enn å fritta enkeltinstitusjoner fra å forestå forskning, vil utvalget peke på at det bør utvikles andre måter å rapportere og vurdere museenes vitenskapelig baserte kunnskapsutvikling på, så vel som deres kobling til relevante vitenskapelige miljøer. Dette handler blant annet om å bygge opp under museers utforskende forskningspraksis og tverrfaglige institusjonelle utgangspunkt for forskning. Resultatmål fra UH-sektorens logikk gir ikke nødvendigvis et godt bilde av museenes forutsetninger for forskning eller vitenskapelige arbeid, selv om disse kan være fornuftige å skjule til som resultatmål. At alle museum ikke kan jobbe med forskning på samme måte og i samme omfang, er etter utvalgets syn ikke en

grunn til å frita enkeltinstitusjoner for denne ambisjonen eller divisjonsdele sektoren i forskende og ikke-forskende museum.

Utvalget vil peke på at utvikling av forskningsmiljøer og forskningsresultater tar tid. I den store sammenhengen har forsknings-F'en i museumspolitikken hatt forholdsvis kort virkeperiode. Utviklingen peker i riktig retning for flere museer, men det trengs en tyngre satsing for å komme videre. Utvalgets forslag er derfor utarbeidet med utgangspunkt i dette og vi vil understreke betydningen av at forslagene må virke sammen.

5.3 Rekruttering

Utvalget mener at styrking av museene som forskende institusjoner framover går gjennom systematisk og bevisst rekruttering av forskerutdannet personell og deres muligheter for karriereutvikling. Utvalget mener derfor at KUD, eller KUD og KD i samarbeid, bør avsette **15 stipendiatstillingshjemler årlig** til museumsforskning etter modell fra UH-sektoren.

Stillingene bør fases inn over tre år og ha en langsiktig bevilgningsramme. De bør lyses ut bredt til museumsforskning og ikke være forbeholdt museumsansatte, men det må være en forutsetning at arbeidet er knyttet til et museum. Når alle hjemler etter tre år er fylt, vil det til enhver tid være nok studenter til å danne et miljø for aktiv museumsforskning forankret i museene og andre akademiske miljøer i samspill.

Utvalget mener dette må bygges opp som en langsiktig satsing, men med jevnlige evalueringer av både innretningen av hjemler og tildelinger. Utvalget mener at dette vil være en direkte oppfølging av Humaniorameldingens ambisjoner både når det gjelder mer forskningssamarbeid mellom universiteter og høyskoler og museene, og forskningsmidler tilpasset museenes egenart og kapasitet som forskningsinstitusjoner.

I forlengelsen av en slik årlig pool med stipendiatstillinger bør det bygges opp en, eller flere, forskerskoler med internasjonal kontaktflate. Forskerskolen, eller forskerskolene, bør vektlegge museenes særegne utgangspunkt for forskning og sette denne inn i en bred allmennvitenskapelig ramme ved å samle forskere fra en lang rekke fagområder. Slik forskerutdanning må kunne driftes som et samarbeid mellom UH-sektor og museene, men inngå i KDs ordinære håndtering av forskerutdanninger gjennom finansieringen av UH-sektoren. Ut fra eksisterende arbeidsdeling mellom departementene, bør ansvaret for skolene ligge hos KD og UH-sektoren. Det er avgjørende at innholdet i utdanningen må utvikles gjennom et reelt samarbeid mellom forskere fra både museumssektoren og UH-sektoren. På samme måte må kursholdere og forelesere rekrutteres fra begge sektorer. Et

alternativ er som nevnt å drifte forskerutdanningen gjennom oppretting av et senter under KUD.

En fast portefølje med museumsstipendiater vil på kort, men særlig på lang, sikt sikre en jevn kompetanseutvikling og forskningsaktivitet ved museene. Ordningen vil også være et velprøvd og ikke minst stabilt virkemiddel for å styrke samarbeidsflatene mellom museene og academia. Basert på erfaring fra universitetsmuseene vil en forskerskoleordning knyttet til museumsstipendiatene som sikrer tilgang på førsteklases undervisning, et bredere nettverk av stipendiater og en internasjonal orientering på kvalitetsstand, være et godt virkemiddel til å forsterke effekten av investeringer i stipendiatårsverk.

Utvalget mener at en slik satsing vil virke styrkende på museenes forskningsarbeid på lang sikt gjennom å bygge både forskningskompetanse, samarbeidsflater og større fagmiljøer gjennom nettverk av forskere. Det betinger imidlertid at de kandidatene som rekrutteres til museene i forlengelsen av avlagt grad får mulighet til å jobbe med forskning og at museene prioriterer langsiktig når det gjelder å utvikle seg selv som forskende institusjon.

Et mulig tiltak for å sikre dette, mener utvalget vil være å vurdere flere karriereløp knyttet til forskning i museene, på lik linje med det som er foreslått i UH-sektoren de siste årene. Utvalget mener sektoraktørene, Kulturdepartementet, Kulturrådet og andre relevante aktører bør ta initiativ til en diskusjon om dette og utrede nærmere hvordan dette skulle kunne utformes på en slik måte at det ble et insitament for den enkelte til å jobbe med forskning.

Utvalget mener at slikt samarbeid rundt rekruttering også vil bidra til å trygge museenes tilknytning til en bredere vitenskapelig kultur. Utvalget mener det finnes et stort potensial for å trekke museene tyngre inn i forskerutdanning på ph.d.- og masternivå i flere fag. For eksempel kan man se for seg at museene bidrar til utvikling av spesialiserte kurs og emner der museene har spesielle forutsetninger til å bidra ut fra faglig ansvarsområde, gjenstandssamlinger eller arkiver. Ikke bare innenfor kultur- og historiefag vil det være stort potensial for slikt samarbeid, men også innenfor det pedagogiske og didaktisk feltet. Den pågående lærerutdanningsreformen vil for eksempel de nærmeste årene medføre et stort behov for forskningsprosjekter på masternivå. Med utgangspunkt i denne typen langsiktig samarbeid, som også er festet i en viss gjensidighet, kan man så søke å utvikle mer spissede forskningssatsninger etter hvert.

5.4 Samarbeid

Gjennom utvalgets arbeid synes det klart at for å styrke museumssektorens forskningsarbeid må det bygges sterkere strukturer for samarbeid og faglige broer mellom museene som ikke er universitetsmuseum og UH-sektoren, men også med andre forskningsbaserte miljøer innen kulturminnevern og naturforvaltning. Dette har vært pekt på i en rekke meldinger og policydokumenter, men de konkrete tiltakene har vært få og etter utvalgets syn heller ikke tatt tak i av sektoraktørene selv. Samarbeid må bygges på gjensidige behov og ønsker og er ikke mist viktig siden utgangspunktet for forskning er så ulikt museene imellom. Etter utvalgets syn er det all mulig grunn til å få til dette, jf. museumsforskningens særlige utgangspunkt omtalt i kapittel 2. Utvalget mener at de tyngste satsingene bør settes inn her og at de bør bygges som en langsiktig strategi og ta utgangspunkt i vellykkede erfaringer fra eksisterende samarbeid, jf. kapittel 3. Utvalget mener også at de eksisterende faglige nettverkene framover kan styrkes som forskningsnettverk, eller i alle fall som nettverk med forskningsbasert kunnskapsutvikling som mål, som også måles på dette knyttet til videre eksistens.

Et viktig virkemiddel for å styrke samarbeid er søkbare forskningsmidler som krever dette. Utvalget mener det bør settes av søkbare midler i størrelsesorden **15 millioner kroner i året til forskningssamarbeid innen museumsforskning**. Satsingen bør i første omgang være femårig, men ta sikte på en ny periode. Det bør ligge en ambisjon om å doble innsatsen i ny periode dersom evaluering viser at tiltaket har ønsket effekt. For slike midler mener utvalget at prinsippet om fri forskning må ligge til grunn og midlene må konkurranseutsettes og tildeles basert på forskningsfaglige kvalitetskriterier. Det bør også være mulig å inkludere ph.d. og post.doc stillinger i prosjekter støttet herfra, og slik ytterligere bygge opp under rekruttering til museumsforskningen.

Et tiltak som har vært pekt på av sektoren selv, for å løfte interne prioriteringer av forskning, er at publisering medfører kompensasjon eller belønning i tråd med systemet for publisering i UH-sektorer. Dette skulle kunne virke motiverende for både museumsledelse og enkeltforskere. Utvalget forstår forslaget dithen at dette bør komme som friske midler til sektoren og ikke innebære konkurranseutsetting av deler av institusjonenes grunnbevilgninger, slik tilfellet har vært for UH-institusjonene. Utvalget mener at slike midler vil kunne ha en viss effekt, men at de ofte vil utgjøre små midler i et stort institusjonsbudsjett. Utvalget mener derfor at heller enn å spre et slikt økonomisk løft over flere mindre tiltak, som for eksempel belønningsmidler knyttet til publisering, er det viktig å holde en slik satsing samlet for å få til reelle forskningsløft i sektoren.

Hvorvidt slike eksterne, søkbare midler bør forvaltes gjennom Forskningsrådets system på en måte som tilgjengeliggjør midlene for museer også uten akkreditering, eller andre steder, er et relevant spørsmål. KUD har mulighet til å gå i dialog med Forskningsrådet om føringer for sine bevilgninger, med tanke på å stimulere museumsforskningen. For utvalget er det viktig å understreke betydningen av at ordningen innrettes slik at den bygger reelle samarbeid mellom likestilte vitenskapelige miljøer, der også museene får mulighet til å definere forskningsprosjekter og ikke kun blir asymmetriske samarbeidspartnere i forlengelsen av eksisterende regler og formelle rammer. Dette er etter utvalget syn fullt mulig uavhengig av gjeldende akkrediteringsregler.

Å legge slike midler til Forskningsrådets system kan bidra til at museenes forskning ses i en større forskningspolitisk kontekst og dermed også gjøre den mer relevant for flere. Her finnes også et etablert system for å håndtere slike søknader. Det kunne vært et alternativ at midlene ble forvaltet via Kulturrådet, men utvalget kan ikke se at de per i dag har en innretning mot forskning som vil kunne ivareta et slikt arbeid på en hensiktsmessig måte. Utvalget vil ikke konkludere på hvor slike midler best forvaltes administrativt, men mener at det er avgjørende at tildelingen av midler foregår gjennom fagfelle vurdering fra andre forskere og at søknadene behandles som forskningssøknader og ikke som sektorspesifikke utviklingsmidler. Dette vil blant annet bidra til å synliggjøre museenes forskningsprosjekter for andre forskere i relevante fagmiljøer i akademia.

Utvalget mener det finnes flere gode og etablerte møtepunkter mellom museene, her har både Museumsforbundet og Norsk kulturråd gjennom mange år gjort en god jobb. Utvalget mener slike arenaer bør utvikles til å inkludere flere aktører fra flere sektorer og benyttes til å bygge faglige broer og stimulere til samarbeid. Utvalget mener også at museene, fundert i forståelsen av seg selv som lokal og regional kunnskapsaktør, bør ha et ansvar for å bygge sammen relevante fagmiljøer for kunnskapsproduksjon i kommuner og regioner. Utvalget mener at de regionale forskningsfondene burde kunne være mer relevante for museene i samarbeid med andre aktører enn de ser ut til å ha vært så langt.

Utvalget mener at poenget med økt samarbeid også må gjelde for forvaltningen. Per i dag er det etter utvalgets syn et uheldig skille mellom museumspolitikken og forskningspolitikken når det gjelder museene utenfor universitetsstrukturen. Utvalget vil gjerne adressere at det også på departementsnivå må samarbeides for å styrke museumsforskningen og vil henstille til at kulturmiljømeldingens varslede Departementenes kulturarvforum blir et forum hvor blant annet forskning og kunnskapsutvikling er et sentralt tema.

5.5 Universitetsmuseenes rolle

Utvalget ble i sitt mandat utfordret på universitetsmuseenes rolle i et framtidig museumslandskap. Universitetsmuseenes utvikling i forlengelsen av *Tingenes tale*, mener utvalget bør kunne ha overføringsverdi til andre museer, og at det bør legges til rette for erfaringsutveksling.

Som del av universitetene har universitetsmuseene en gunstig posisjon for å inngå i forskningssamarbeid om en bredere kulturhistorisk og museal virkelighet enn den universitetsmuseenes egne samlinger og akademiske nettverk i dag åpner for. Et tettere samarbeid med forskningsmiljøene ved andre museer, kan skape prosjekter og utvikle problemstillinger med en bredere kulturhistorisk horisont enn det dagens system oppmuntrer til. Samarbeid mellom universitetsmuseene og andre museer tilrettelegger for forskning på de lange, kulturhistoriske linjene i historien, for innskrivning av den norske virkeligheten i en større, global og flerkulturell kontekst, og kan utforske samarbeidsflater mellom akademisk forskning og andre former for kunnskapsutvikling og kompetanse som utvikles i museumssektoren. Ved å skape grunnlag for langsiktig samarbeid kan universitetsmuseene og museum utenfor UH-sektoren på sikt utvikle sterke museumsforskningssatsninger i fellesskap. Museumssektoren har her en sterk posisjon med sin brede kontaktflate og høye troverdighet.

Utvalget har også diskutert hvorvidt universitetsmuseene, med sin infrastruktur for forskning, bør kunne spille en rolle som støtte- eller mentorfunksjon overfor andre museer når det gjelder håndtering av søknadsprosesser knyttet til større forskningsmidler, eksempelvis innen EU systemet. Utvalget mener det kan ligge en rolle for universitetsmuseene her, men understreker at universitetsmuseene er ulike både i sin innretning og faglige ansvarsområder, og det er vanskelig å se for seg en spesifikk rolle som vil passe alle.

Universitetsmuseene har gjennom mange år hatt et vellykket samarbeid med UH-institusjonene rundt forskerskolene. I etablering av nye forskerskoler kan det ligge en overføringsverdi her, men utvalget understreker betydningen av at nye forskerskoler utvikles og driftes i et samspill mellom museumssektoren i stort og ulike fag og institutter i UH-sektoren.

Utvalget mener det bør ses nærmere på hvordan museene kan kobles på UH-sektorens forsknings- og biblioteksinfrastruktur, og har diskutert om universitetsmuseene kan ha en rolle her. Et samarbeid mellom museene og universitetsmuseene kan bygges på gjensteforskerroller eller bistillinger, som sikrer tilgang til forskningsmiljøer og relevant

infrastruktur. Det er stor usikkerhet knyttet til hvordan de framtidige internasjonale og nasjonale publiseringssystemene vil fungere, hvorvidt Open Access vil slå bredt gjennom eller om tilgang til forskning også i framtiden vil være kostbart for institusjonene. Det er uansett universitetsbibliotekene som vil være den sentrale aktøren i slik tilgang og en direkte kontakt mellom museene og disse synes mer hensiktsmessig. Det er imidlertid avgjort behov for å bedre biblioteks-, database og tidsskrifttilgang i museumssektoren.

Uten å forskuttere arbeidet som gjøres rundt museenes inntreden i CRISTin, mener utvalget at universitetsmuseene skulle kunne ha en rolle som superbrukere, eksempelvis for sin region, men vil understreke at dette ikke nødvendigvis vil bidra til bedre forskningssamarbeid.

Utover mulige fasilitatorroller knyttet til forskningsadministrasjon, mener utvalget at både nye ph.d. stillinger og en avsetning til frie forskningsmidler til museumsforskning bør bidra til å knytte enda tettere faglige bånd mellom universitetsmuseene og øvrige museer. Innen arkeologi og naturhistorie foregår det samarbeid som kan bygges opp under, mens det for andre fagområder vil være mer naturlig å bygge opp under eksisterende samarbeid med andre deler av UH-sektoren.

5.6 Tiltak gjennom styringsdialog og forvaltning

Utvalget mener de store løftene for å styrke forskningen i museene må tas gjennom strategisk satsing på rekruttering og samarbeid. Utvalget mener også at dette må følges opp gjennom styringsdialog og forvaltning. Med museumsreformen er det lagt et strukturelt grunnlag for å styrke museene som forskende institusjoner, gjennom større enheter med større muligheter til strategiske og langsiktige satsinger. Særlig vil utvalget understreke at det bør utvikles mer nyanserte og bedre indikatorer for måling og vurdering av museenes forskningsarbeid. Kulturdepartementet bør også følge opp museenes forskningsarbeid med jevnlig kvalitetsvurderinger basert på fagfellevurderinger og vurderingspanel.

Både rekrutteringspolitikken og samarbeidsrelasjoner må forankres i ledelsen. Utvalget ser ikke pr. dag at det kan reguleres hvorvidt museumsledere forpliktes på forskningskompetanse, men mener at det må være en målsetning at museumsledelsen har forskningskompetanse, eller at det i det minste finnes forskningskompetanse i ledergruppen. Utvalget mener også at det bør være forskningskompetanse representert i museumsstyrene. Utvalget mener Kulturdepartementet må vurdere hvordan dette kan stimuleres gjennom styringsdialog og tilskuddspolitik. På samme måte mener utvalget at departementet bør

vurdere å løfte forskningssamarbeid tydeligere inn i rapporteringskravene til museene i tillegg til rapportering på formaliserte FoU-samarbeid som ligger der i dag.

Utvalget mener videre at Kulturdepartementet bør utmeisle en helhetlig politikk for museene som forskende institusjoner. Denne politikken bør også gjelde hvilken rolle disse institusjonen kan spille i forhold til forvaltningens behov for forskningsbasert kunnskap framover. Utvalget mener at det ligger et potensial for videreutvikling av museumsforskningen i også å se mot museene som leverandører av anvendt forskning i tillegg til den tradisjonelle museumsforskningen. Andre sektorer har egne senter for slikt, det kan være et alternativ. Utvalget vil imidlertid først utfordre både departementet og sektoren for øvrig til å diskutere hvilke muligheter det kan ligge i en slik tenkning når det gjelder videreutvikling av museene som forskende institusjoner.

Utvalget mener Norges forskningsråd må anerkjenne også ikke-akkrediterte museer som likeverdige samarbeidspartnere i forskningsprosjekter, så lenge søker er en akkreditert institusjon og kvaliteten på prosjektene er god. En slik justering vil bringe norsk praksis nærmere nordiske løsninger og slik sett tilrettelegge for bredere, nordisk samarbeid.

Utvalget mener også at Norsk kulturråds arbeid med de faglige nettverkene vil kunne være viktig i videre utvikling av mer forskningssamarbeid museene imellom.

Oppsummert anbefaler utvalget at rekruttering og samarbeid følges opp på følgende måter:

Økonomiske tiltak:

- 15 stipendiathjemler til tverrinstitusjonell museumsforskning fases inn over tre år.
- Det etableres en eller flere forskerskoler for museumsforskning.
- 15 millioner kroner settes av årlig som søkbare midler til museumsforskning i fem år, til samarbeidsprosjekter mellom museumssektor og UH-sektor. Ordningen evalueres etter endt periode og oppskaleres om effekten er god.

Tiltak i museene:

- Museene utarbeider målrettede rekrutteringsplaner for forskningskompetanse
- Museene jobber planmessig med organisering av forskningsarbeid i egen institusjon
- Museene jobber målrettet med kvalitetssikring av forskning

- Museene jobber målrettet med nettverksbygging og samarbeid rundt forskning internt så vel som eksternt med UH-sektoren
- Museene prioriterer forskningskompetanse i ledelsen

Tiltak i forvaltningen:

- Kulturdepartementet tar en aktiv rolle i forskningspolitikken sammen med Kunnskapsdepartementet overfor museumsforskningen
- Kulturdepartementet utmeisler en helhetlig politikk overfor museene som forskende institusjoner
- Kulturdepartementet og Kulturrådet utarbeider bedre måleindikatorer for museenes forskning
- Kulturdepartementet og Kulturrådet etablerer bedre kvalitetssikringssystem rundt museenes forskning
- Også ikke-akkrediterte museer må igjen kunne stå som samarbeidspartnere i forskningsprosjekt til Norges forskningsråd når søker er akkreditert
- Vurdere alternative karriereløp for museumsforskning, sammen med museene.

Referanser

Brenna, Brita (2009): "Hva gjør museologi?" i *Nordisk museologi* No 1 (2009)

Forskningsrådet (2017): *Evaluation of the Humanities in Norway. Report from the Principal Evaluation Committee.*

Forskningsrådet (2018): *Programplan 2019-2023. Program Kultur- og mediesektoren - KULMEDIA*

Forskerforbundet (2013): *Tid til forskning og utviklingsarbeid I ABM-sektoren. Rapport fra spørreundersøkelse blant Forskerforbundets medlemmer i sektoren høsten 2012.* Skriftserien nr. 5/2013

Heen, Hanne og Robert Salomon (2013): *Forskning om museer og arkiv. En evaluering av et forskningsprogram i regi av Kulturrådet.* Norsk kulturråd

Hetland, Per Palmyre Pierroux og Line Esborg (2020): *A history of Participation in Museums and Archives.* London: Routledge

Hylland, Ole Marius, Nanna Løkka, Anne-Sofie Hjemdahl og Bård Kleppe (2020): *Museum og samfunn - En utredning om museenes samfunnsroller i lys av museumsreformen.* Telemarksforskning

ICOM Norway 2020: *Åpent, inkluderende, transparent og profesjonelt. Etiske retningslinjer for norske museum.*

Jørgensen, Guro (2020): *Saker som beveger. NTNU Vitenskapsmuseet: Et museum som kategori, arbeidssted og formidlingssted.* Under publisering

Kulturrådet (2017): *De faglige museumsnettverkene.*

Kulturrådet (2019): *Kulturrådets museumsundersøkelse 2018.* Oslo

Kulturministeriet (2009): *Forskningsstrategi for Kulturministeriets område,* København

Meld. St. 16 (2019–2020): *Nye mål i kulturmiljøpolitikken. Engasjement, bærekraft og mangfold.* Klima- og miljødepartementet

Meld. St. 25 (2016-2017): *Humaniora i Norge.* Kunnskapsdepartementet

Museumsstatistikken, Norsk kulturråd
<https://www.kulturradet.no/publikasjoner?categoryIds=1202736,11058>

NIFU (2004): *Utdrag frå OECDs "Frascati Manual" i norsk oversettelse.* Norsk institutt for studier av forskning og høyere utdanning.

NOU 2006:8: *Kunnskap for fellesskapet. Universitetsmuseenes utfordringer.* DSS,

NOU 1996:7: *Museum. Mangfold, minne, møtestad.* Statens forvaltningsteneste

Otto, Lene og Villstrand, Nils Erik (2008): *Nordiska museets forskarskola.* Utvärderingsrapport.

Prop. 1 S (2019-2020): *Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) For budsjettåret 2020. Utgiftskapittel: 300 – 353. Inntektskapittel: 3300 – 3339 og 5568*

Statens museumsråd (1986): *Museumsvesenet i Norge. Organisasjon og utvikling*. Innstilling frå Statens museumsråd, Oslo

St.meld. nr. 49 (2008-2009): *Framtidas museum: Forvaltning, forskning, formidling, fornying*. Kultur- og kirkedepartementet 2009

St.meld. nr. 15 (2007-2008): *Tingenes tale. Universitetsmuseene*. Kunnskapsdepartementet

St.meld. nr.22 (1999-2000): *Kjelder til kunnskap og oppleving. Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet*. Kulturdepartementet 2000

Ydse, Tone (2007): *Museum, arkiv og samfunn. Kunnskapsbehov og utfordringer*. Norsk kulturråd